

บทที่ 2

ปรัชญาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา ตามข้อกำหนดของคณะกรรมการการอุดมศึกษา และในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่มีหลักสูตรลักษณะ เช่นเดียวกัน และเพื่อเสนอร่างโครงสร้างหลักสูตรเทคโนโลยีการบินบัณฑิต การจัดการการซ่อมบำรุงรักษาอากาศยาน (ต่อเนื่อง) ของสถาบันการบินพลเรือน ให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
2. นโยบาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
3. หลักสูตรเฉพาะด้านช่างอากาศยาน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

2.1.1 ทฤษฎีหลักสูตร

ในเรื่องของหลักสูตร ได้มีการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

Saylor J.G, Alexander. W.M. and Lewis Arthur J. (1974, 3) กล่าวว่า หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน

Taba (1962, 10) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อระบุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้

ฉันท ชาติทอง (2551) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง การบูรณาการศิลปะการเรียนรู้ และประมวลผลประสบการณ์ต่างๆเข้าด้วยกันซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวังและมีการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้าโดยสามารถ

ปรับปรุงพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2552) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชากลุ่มวิชาเนื้อหาสาระรวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

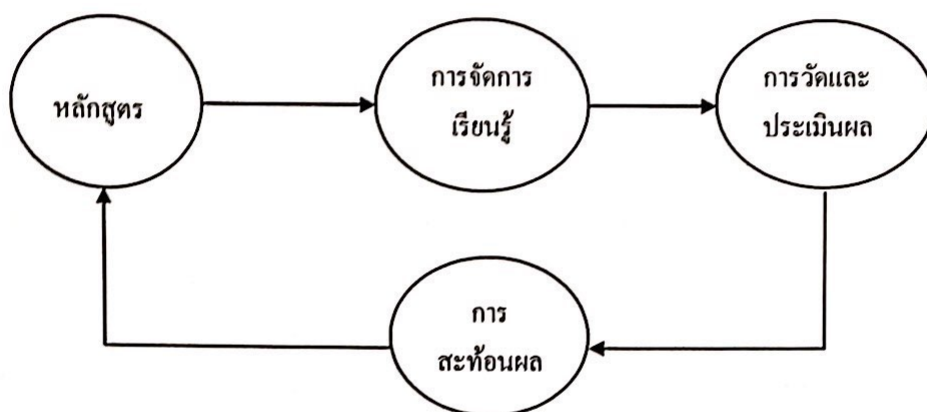
ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2543) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือผ่านการยกร่างอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรายละเอียดของหลักการ จุดหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม แนวทางหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โดยสรุปความหมายของหลักสูตรอธิบายได้ ดังนี้ ศาสตร์ที่เรียนรู้เพื่อนำไปกำหนดวิถีทางที่นำไปสู่การจัดการประสบการณ์ให้ผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ โดยหลักสูตรเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยม พัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้าต่อไป

2.1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมายซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ ในเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้และการคิด ทักษะทางสังคมและที่สำคัญคือ คุณภาพทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ นอกจากนี้ความสำคัญของหลักสูตรยังมีต่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วย ที่จะต้องตอบคำถามได้ว่า การจัดการศึกษานั้นบรรลุความคาดหวังของหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความสำคัญของหลักสูตรที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้การวัดและประเมินผลและการสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตรนอกจากจะเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา และเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษาแล้วความสำคัญของหลักสูตร (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2540, หน้า 39-40) อาจพอสรุปได้ดังนี้

- 1) เป็นเอกสารของทางราชการหรือเป็นบัญญัติของรัฐ เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาไปปฏิบัติไม่ว่าเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ดังนั้น หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนคำสั่งหรือข้อบังคับของทางราชการชนิดหนึ่งนั่นเอง
- 2) เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการที่จะจัดสรรงบประมาณบุคลากรอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาของรัฐให้แก่โรงเรียน
- 3) เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนวยความสะดวกดูแลกำกับและติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ
- 4) เป็นแผนการปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้นำทางในการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมายการจัดการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล การเรียนการสอนซึ่งครูควรจะต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง
- 5) เป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคนและพัฒนากำลังคน ซึ่งจะสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแผนและนโยบายของรัฐ
- 6) เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสมทันสมัยและมีประสิทธิภาพก็จะทำให้คนในประเทศนั้น

มีคุณภาพ รู้จักเลือกสรรและใช้ชีวิตอย่างชาญฉลาด สามารถนำพาสังคมและคนในสังคมก้าวไป
พร้อม ๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงและสันติสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากเป็นเกณฑ์
มาตรฐานทางการศึกษาซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ การวัด
และประเมินผล และการสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

2.1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรหมายถึงส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็น
หลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัด
การเรียนการสอนการประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย

ตามแนวคิดของนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ดังนี้

Tyler (1968, 1) กล่าวว่า โครงสร้างของหลักสูตรมี 4 ประการคือ

- 1) จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
- 2) ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่เพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
- 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้

การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

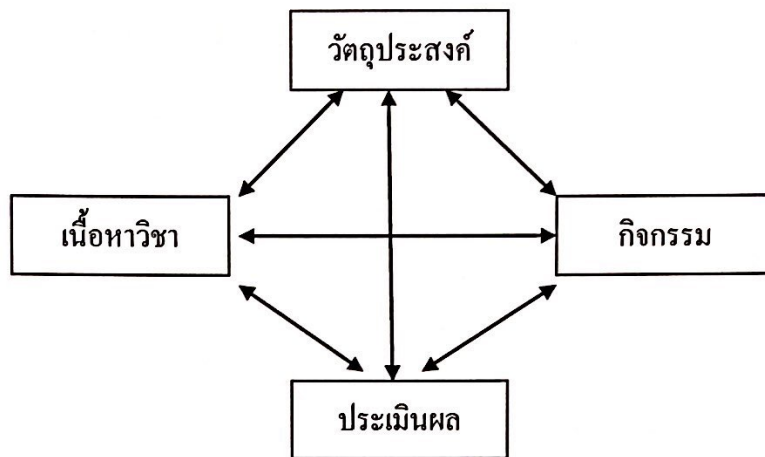
- 4) วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบ
จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

Taba (1962, pp. 422-423) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
- 2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
- 3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) วิธีการประเมินผล

องค์ประกอบดังกล่าวสามารถแสดงความสัมพันธ์ภายในได้ดังนี้

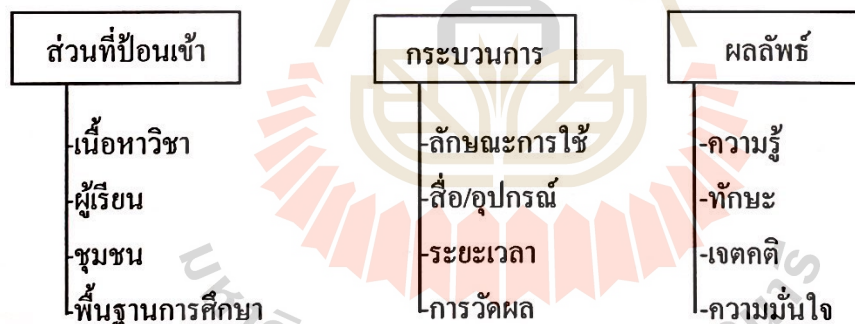

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของ Taban

องค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ

Beauchamp (1981, pp. 67-70) เป็นผู้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ คือ ส่วนที่ป้อนเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ที่ได้ (Output) ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นตามภาพที่ 2.3 และการเปรียบเทียบองค์ประกอบหลักสูตรตามตารางที่ 2.1

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างของหลักสูตรเชิงระบบ

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบขององค์ประกอบหลักสูตรจากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร

Tyler (1968)	Taba (1962)	Beauchamp (1981)
1. การกำหนดวัตถุประสงค์	1. การวินิจฉัยความต้องการ	1. การกำหนดวัตถุประสงค์
2. การเลือกเนื้อหาสาระและ	2. การกำหนดจุดประสงค์	2. การกำหนดขอบข่ายของ
ประสบการณ์การเรียนรู้	3. การเลือกเนื้อหาสาระ	เนื้อหาสาระ
3. การจัดประสบการณ์การ	4. การจัดเนื้อหาสาระ	3. การวางแผนการใช้
เรียนรู้	5. การเลือกประสบการณ์การ	หลักสูตร
4. การประเมินผลการเรียนรู้	เรียนรู้	4. การพิจารณาตัดสิน
	6. การจัดประสบการณ์การ	
	เรียนรู้	
	7. การประเมินผล	

รูปแบบของหลักสูตร (Curriculum Design)

ภาวีกา ชาราศรีสุทธิ (ม.ป.ป., หน้า 16-19) กล่าวว่า รูปแบบของหลักสูตรหรือประเภทของหลักสูตรมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบก็มีแนวความคิดจุดมุ่งหมายโครงสร้างแตกต่างกันออกไป ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1) หลักสูตรแบบเน้นเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum) เป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งในการสอนศาสนาละตินกรีก อาจเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง (Subject Centered Curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูที่ใช้วิธีบรรยายปรัชญาการจัดการศึกษาแนวนี้จะยึดปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) และสัจวิทยานิยม (Perennialism)

- ข้อดี
  - ทำให้ทุ่มเวลาสอนเพราะการสอนเป็นไปอย่างรวดเร็วตามลำดับของเนื้อหาวิชา
  - สอดคล้องกับครูและผู้จัดหลักสูตรเพราะครูจะใช้ความรู้ที่มีอยู่เลือกเนื้อหาที่ตนคิดว่าสำคัญและจำเป็นมาสอน
  - การวัดผลง่ายและสะดวกเพราะจัดลำดับเนื้อหาไว้แล้ว
  - มีความต่อเนื่องของเนื้อหาตีความรู้ใหม่จะสัมพันธ์กับความรู้เก่า

จะสนองตอบได้ดีที่สุด

- ถ้าปรัชญาการศึกษาเน้นการถ่ายทอดความรู้หลักสูตรแบบนี้
- สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมได้ดี
- ช่วยทำให้เด็กเจริญเติบโตทางสติปัญญา

- ข้อจำกัด

- ความมุ่งหมายแคบเพราะเน้นวิชาการไม่ได้เน้นพัฒนาการด้านอื่นของนักเรียน
- นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ยากเพราะการดำรงชีวิตประจำวันต้องอาศัยหลายวิชาผสมผสานกัน
- นักเรียนขาดโอกาสในการพัฒนาความคิดขาดความเป็นอิสระความคิดสร้างสรรค์เกิดได้ยาก

2) หลักสูตรแบบหมวดวิชา (Broad Field Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้กว้าง ๆ โดยนำความรู้ในกลุ่มวิชาผสมผสานกันเข้าเป็นหมวดวิชาเดียวกัน เช่น หมวดสังคมศึกษา รวมเอาวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรมเข้าด้วยกัน

หมวดวิทยาศาสตร์ รวมเอาวิชาเคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์เข้าด้วยกัน

หมวดคณิตศาสตร์ รวมเอาวิชาเลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิตเข้าด้วยกัน

การสอนจะเน้นการผสมผสานเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน มักจะเป็นการสอนแบบหน่วยหรือการสอนแบบบูรณาการ ครูผู้สอนจะต้องได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี มีเอกสารประกอบการเรียนที่สอดคล้องกัน

- ข้อดี

- ทำให้คล่องตัวในการบริหารหลักสูตรเพราะในหมวดวิชาหนึ่ง ๆ สามารถเชื่อมโยงกันได้สะดวก

- สามารถนำผลจากการผสมผสานความรู้ไปใช้ชีวิตประจำวันได้
- ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด (Concept) ได้ง่ายขึ้น

- ข้อจำกัด

- ในการจัดกิจกรรมตามเป้าหมายของหลักสูตรแบบนี้ทำได้ยากเพราะต้องอาศัยครูผู้ชำนาญการและรอบรู้จึงจะบรรลุผลได้
- ยังมีความมุ่งหมายที่เป็นวิชาการขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ
- ยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

3) **หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function)** เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยยึดสังคมเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นความคิดตามนักการศึกษา John Dewey โดยยึดหลักปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) จึงมีวัตถุประสงค์จะให้การศึกษเป็นเครื่องมือในการสร้างและปฏิรูปเสียใหม่ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดระบบการเรียน โดยยึดงานหรือกิจกรรมเป็นหลัก ครูเป็นเพียงผู้เสนอแนะแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างครู - นักเรียน นักเรียน - นักเรียน

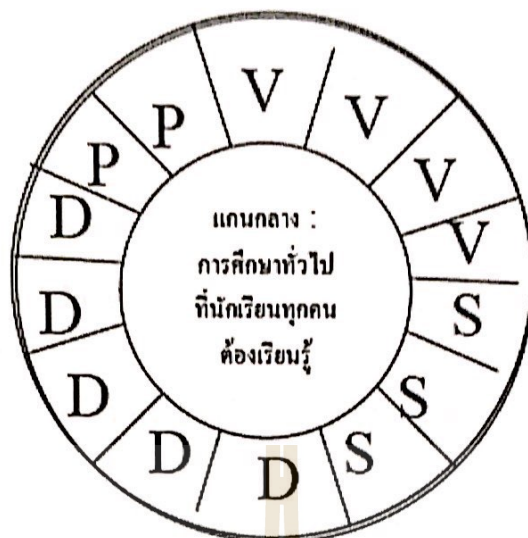
- ข้อดี

- เป็นความพยายามในการเอาประสบการณ์ทางสังคมมาให้ผู้เรียนศึกษา ความซับซ้อนและความเป็นจริงของสังคม
- ทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับขณะเรียนเพื่อการปรับตนในสถานการณ์จริงที่จะเชื่อมโยงไปสู่สังคมในอนาคต
- มีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
- มุ่งส่งเสริมการเรียนแบบ Active Learning คือ การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากที่สุด
- เป็นแนวคิดพื้นฐานที่สนับสนุนให้เกิดโรงเรียนชุมชนขึ้น

- ข้อจำกัด

- อาจทำให้เนื้อหาวิชาขาดความสมบูรณ์และสาระสำคัญของเนื้อหาวิชาไปเพราะเน้นความสนใจของผู้เรียนมากกว่า
- การผสมผสานและการจัดหมวดหมู่ของประสบการณ์ยังเป็นปัญหา ถ้าผู้จัดไม่ทราบว่ กิจกรรมหรือประสบการณ์ใด จะมีคุณค่ามากที่สุด
- การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อาจทำได้เพียงบางส่วน
- การจัดกิจกรรมให้ตรงตามวัตถุประสงค์ทำได้ยาก

4) **หลักสูตรแบบแกนกลาง (The core Curriculum)** หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะและเจตคติเพื่อไปพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยกำหนดให้มีวิชาแกนซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเรียนตามแผนภาพที่ 2.4

V = วิชาชีพ เช่น ช่างยนต์ ช่างแต่งหน้า

S = วิชาเลือกที่สนใจพิเศษ เช่น ดนตรี เซรามิก

P = การเตรียมวิชาชีพ เช่น กฎหมาย ธุรกิจ ชีววิทยา เตรียมแพทย์

D = วิชาการทั่วไป เช่น สังคมวิทยา ฟิสิกส์

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างของหลักสูตรแกนกลาง

คุณลักษณะของหลักสูตรแกนกลางมีดังนี้

- มีสัดส่วนของวิชาตามความต้องการของผู้เรียนครบทุกคน
- มีวิชาร่วมที่ทุกคนต้องเรียน เช่น ภาษา สังคมศึกษา
- เนื้อหาวิชาเป็นลักษณะการแก้ไขปัญหา โดยนำวิชาต่าง ๆ รอบ ๆ

แกนมาใช้

- มีการจัดเวลาการเรียนสำหรับแกนกลางประมาณ 2-3 คาบ โดยให้ครูที่เป็นแกนกลางหรือครูอื่น ๆ มาช่วยจัดกิจกรรม
- กระตุ้นให้ครูร่วมวางแผนการเรียนร่วมกับนักเรียน
- มีการแนะแนวให้ผู้เรียน

ปกติหลักสูตรแกนนี้อาจเหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายมากกว่า แต่ถ้าในระดับอุดมศึกษาแล้วหลักสูตรนี้ยังไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ

- ข้อดี
  - วิธีการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรนี้ช่วยให้ครูและนักเรียนในชั้นมีความสนิทสนมกันมากขึ้น
  - ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมเต็มที่และสามารถทราบจุดมุ่งหมายของการเรียนได้
  - ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในการเรียนได้วางแผนเก็บข้อมูลแก้ปัญหาและประเมินผลด้วยตนเอง
  - ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาที่ตนเองมีความสนใจ โดยที่ปัญหานั้น ๆ อาจเป็นปัญหาของตนเองหรือปัญหาของสังคมก็ได้
  - การใช้ช่วงเวลาเรียนยาวนานกว่าปกติ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ตลอดจนจัดกิจกรรมที่มีค่าได้อย่างกว้างขวาง
  - สภาพการเรียนการสอนแบบมีปัญหาคือเป็นแกนกลางช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่าง ๆ รวมทั้งทักษะทางสังคม

- ข้อจำกัด
  - ต้องใช้อุปกรณ์และเอกสารประกอบการสอนมาก
  - เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่แก้ปัญหา อาจทำให้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ได้ง่ายกว่า และทำให้เสียเวลา
  - การสอนแบบแก้ปัญหาเป็นการสอนที่ยาก ครูต้องมีความรู้ดี เตรียมการสอนวางแผนการสอนที่ดี และต้องใช้อุปกรณ์มาก
  - ครูต้องใช้เวลามากในการวางแผนร่วมกับครูคนอื่น ทำให้ยากแก่การปรึกษาหารือกัน

5) หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience) เป็นรูปแบบของหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชา โดยไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การจัดหลักสูตรนี้ ยึดหลักการที่ว่า ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่คำนึงถึงประสบการณ์ที่มีประโยชน์และมีการวางแผนร่วมกันการทำกิจกรรม เน้นการแก้ปัญหาโดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาการนิยม (Progressivism) นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีการแก้ปัญหาลงมือกระทำวางแผนด้วยตนเอง เป็นการเรียน โดยการกระทำ (Learning by doing) เหมาะสำหรับเด็กระดับชั้นประถมศึกษา ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อหลักสูตรนี้คือ ครู โรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการสอน การจัดชั้นเรียน การบริหารงาน

- ข้อดี
  - เป็นหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์เป็นสำคัญผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
  - ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน และการเลือกกิจกรรมการเรียน
  - ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนถนัดสนใจ และคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตน
  - ผู้เรียนและผู้สอนมีโอกาสทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด
  - เป็นหลักสูตรที่ยอมรับว่าผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญ
  - กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามขั้นตอน
- ข้อจำกัด
  - ถ้าผู้สอนและบุคลากรต่าง ๆ ขาดความเข้าใจในปรัชญาของหลักสูตรแล้วจะทำให้ขาดการวางแผนและการดำเนินการที่ดี
  - ถ้าสอนขาดความเข้าใจในจิตวิทยาการสอนและพัฒนาการของผู้เรียนแล้วจะทำให้เกิดปัญหาในการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
  - ถ้าขาดอุปกรณ์ห้องเรียนไม่พร้อมจะทำให้เกิดปัญหาได้
  - ถ้าครูผู้สอนขาดความกระตือรือร้น และไม่มีความคิดริเริ่มแล้วการสอนแบบเน้นรายวิชาจะได้ผลดีกว่า

6) หลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ในการเรียน โดยผู้ทำหลักสูตรคัดเลือกตัดตอนมาจากหลาย ๆ สาขาวิชามาจัดเข้าเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตและต่อพัฒนาการของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้ เน้นที่ตัวผู้เรียนและปัญหาทางสังคมเป็นหลัก

- ข้อดี
  - ช่วยให้มีความสัมพันธ์ระหว่างวิชาสูงสุด เพราะเน้นประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนและปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากกว่าเน้นที่เนื้อหาวิชา
  - ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่องได้รับประสบการณ์ตรงที่มีประโยชน์ต่อชีวิตและพัฒนาการของตน
  - กิจกรรมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ผสมผสานกันดีทำให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ผู้เรียนสูงสุด

- เนื้อหาวิชาที่ได้คัดเลือกมาอย่างรอบคอบทำให้เกิดประโยชน์กับ
- ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจึงสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง
- ข้อจำกัด
  - วิธีการหลอมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันทำได้ยากนอกจากชั้นประถมศึกษา
  - ความคาดหวังของครูผู้ปกครองยังต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้มาก ๆ
  - ถ้าครูขาดการเตรียมการจะทำให้ไม่บรรลุผล
  - ครูอาจขาดทักษะในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม
  - ต้องใช้สื่อการสอนมากซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่มีไม่พร้อม

7) หลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Correlate Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชา นั่นคือ แทนที่ครูผู้สอนแต่ละวิชาจะต่างคนต่างสอนก็นำมาคิดร่วมกันวางแผนร่วมกันว่าจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบใด จึงจะก่อประโยชน์และให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ซึ่งอาจทำได้ ดังนี้คือ

- จัดให้มีความสัมพันธ์ระดับที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนนัก เช่น สอนวรรณคดีก็ให้วาดภาพประกอบ
- ในวิชาใกล้เคียงหรือคาบเกี่ยวกัน ครูผู้สอนต้องวางแผนร่วมกันว่าจะสอนอย่างไรจึงจะไม่ซ้ำซาก
- ครูอย่างน้อยสองหมวดวิชาวางแผนการสอนร่วมกันและดำเนินการสอนร่วมกันเป็นคณะและอาจให้เวลาสอน 2 คาบติดต่อกันไป
- ใช้วิชาที่สัมพันธ์กัน 2 วิชาหรือมากกว่านั้น ใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันโดยใช้เนื้อหาหลาย ๆ วิชามาช่วยแก้ปัญหา

- ข้อดี
  - เนื้อหาในบทเรียนมีความสอดคล้องผสมผสานกันยิ่งขึ้นผู้เรียนได้รับความรู้ที่เชื่อมโยงกัน
  - ขจัดความซับซ้อนในหมวดวิชา
  - ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตนักเรียนมากขึ้น
  - ครูต่างหมวดวิชาได้มีโอกาสวางแผนการทำงานร่วมกันมากขึ้นนักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและมีประสบการณ์ตรงมากขึ้น

- ข้อจำกัด

- การบริหาร โดยให้ครูมาจัดการวางแผนร่วมกันอาจมีปัญหาเรื่องเวลา
- ครูบางคนมีอคติคิดว่าคนเหนือกว่าคนอื่น
- การจัดการการสอนติดต่อกันอาจผิดไปจากที่เคยปฏิบัติ
- อาจไม่ได้รับการยอมรับจากครูเพราะความเคยชินของเดิม

8) หลักสูตรแบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน การจัดหลักสูตรแบบนี้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถ และอัตราเร็วของแต่ละคน มีโอกาสเลือกได้มาก ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบ โดยยึดหลักปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism)

9) หลักสูตรแบบส่วนบุคคล (Personalized Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันตามความเหมาะสมและความสนใจของผู้เรียน เรียกว่า สัญญาการเรียน เพื่อส่งเสริมและดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้เกิดความยุติธรรมทางการศึกษามากขึ้น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน มีทางเลือกกิจกรรมการเรียนหลายด้าน เป็นการศึกษาที่ประกันได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง สอดคล้องกับความต้องการความสามารถ ความสนใจของตนเองและชุมชน เป็นการจัดหลักสูตรโดยยึดหลักปรัชญาการจัดหลักสูตรแบบปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism) (รุจิระ ภู่อาระ, 2546, หน้า 8-19)

สรุปได้ว่า หลักสูตรต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นรูปแบบใดหรือใช้กับกลุ่มเป้าหมายใด จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง คุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนรู้จบหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดขั้นสูง และคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์

2) เนื้อหาสาระ หมายถึง สาระการเรียนรู้วิชาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

3) การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการใช้หลักสูตรกับผู้เรียน ในเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้ มีกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมที่งดงาม

4) การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

2.1.4 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

สัจด์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 211-212) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรที่ดีว่า หลักสูตรที่ดีควรมีจุดมุ่งหมายที่ดีและที่สำคัญคือ ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาที่ถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมุ่งสร้างค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและมีความเสียสละ หลักสูตรจะต้องมีความชัดเจน มีความต่อเนื่อง เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็นทำเป็นมีความสนใจ มีความกระตือรือร้น ส่งเสริมอาชีพตามความถนัดและความสามารถ ชัดหยุ่นได้เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (ทัศนีย์ สุขเมธิ, ม.ป.ป. อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 211-212) ได้สรุปคุณลักษณะของหลักสูตรที่ดีไว้ ดังนี้

- 1) มีความคล่องตัว สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
- 2) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- 3) ได้รับการจัดทำหรือพัฒนาจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ครู ผู้ปกครอง นักพัฒนา

หลักสูตร นักวิชาการ เป็นต้น

- 4) ต้องมีกระบวนการที่ต่อเนื่อง
- 5) การพัฒนาหลักสูตรควรรำถึงข้อมูลพื้นฐาน เช่น ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา

การเรียนรู้และพื้นฐานของสังคม

- 6) ควรมีเนื้อหาสาระเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะทำให้ผู้สอนคิดเป็น ทำเป็น

และมีการพัฒนาในทุกด้าน

- 7) จัดให้ตรงความมุ่งหมายของการศึกษาแห่งชาติ
- 8) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์
- 9) มีการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ และเจตคติให้กับผู้เรียน
- 10) มีลักษณะสนองความต้องการ และความสนใจทั้งของผู้เรียนและสังคม
- 11) บอกรoad ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 12) ชี้แนะเกี่ยวกับสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม
- 13) บอกรoad ในการจัดและประเมินการสอน

สรุปได้ว่า ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องมีความชัดเจน ชัดหยุ่นได้ เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษาแห่งชาติและที่สำคัญคือ ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาที่ถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2.1.5 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Curriculum Development และหากจะพิจารณาคำว่า พัฒนา (Development) จะมีความหมายใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น
- 2) การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง และ
- 3) การเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า

ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ใน 3 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น เช่นกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ได้ผลยิ่งขึ้น และการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางที่กำหนดไปในแนวทางที่ต้องการตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว

วิชช วงษ์ใหญ่ (2554) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2543) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรมิได้หมายความเฉพาะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมตัวหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการแต่เพียงอย่างเดียว รวมถึง การพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญอื่น ๆ ของหลักสูตรอีกหลายประการ กล่าวคือ

- 1) การพัฒนาสาระความรู้ และประสบการณ์ประกอบเนื้อหาวิชา
- 2) การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาสื่อการสอนประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน โครงการเอกสารและวัสดุประกอบสอน อุปกรณ์ประกอบการสอน เครื่องมือประเมินผล เป็นต้น

Saylor J.G, Alexander. W.M. and Lewis Arthur J. (1974, 7) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตร อาจหมายถึง การผลิตหรือสร้างเอกสาร อื่น ๆ สำหรับผู้เรียนอีกด้วย

การพัฒนาหลักสูตรนับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาของประเทศ แต่ลักษณะการจัดการศึกษาในประเทศไทยยังมีความแตกต่างจากสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย หรือยุโรปบางประเทศ ที่สถาบันการศึกษาในประเทศเหล่านี้ ล้วนมีความเป็นอิสระทางวิชาการค่อนข้างสูง สำหรับประเทศไทยนั้น หลักสูตรระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนหลักสูตรระดับอุดมศึกษาหรือหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบันตามที่กำหนดไว้

ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันแต่ละแห่ง สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (Office of the Higher Education Commission) ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยการจัดระเบียบบริหารราชการในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ มีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือในรูปคณะกรรมการ จำนวน 4 องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด จำนวน 157 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่

- 1) สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดหรือในกำกับของรัฐ 82 แห่ง
- 2) สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 75 แห่ง

อย่างไรก็ตาม แม้หลักสูตรในระดับอุดมศึกษา ล้วนอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรยังคงมีความจำเป็นอยู่เสมอเพราะผู้บริหารและครู อาจารย์เป็นผู้ใช้หลักสูตร ต่างจะทราบดีว่า หลักสูตรนั้นเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของสถานศึกษาเพียงใด มีจุดเด่นและจุดด้อยอะไรบ้าง ที่ควรปรับปรุง สิ่งเหล่านี้ับเป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ให้มีความสมบูรณ์ทันเหตุการณ์ สามารถสนองตอบความต้องการและความสนใจของผู้เรียนให้มากที่สุด ซึ่งในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้เปิด โอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือสถานศึกษาต่าง ๆ โรงเรียน กลุ่ม โรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ตามโครงสร้างวิชาบังคับเลือก และเลือกเสรีได้ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อชีวิตจริง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ จึงถือได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้นกว่าเดิม (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2540, หน้า 91-93)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรมีความหมาย ครอบคลุมทั้งการจัดทำหลักสูตร ขึ้นมาใหม่และการปรับปรุงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ในหลายครั้งและหลายโอกาส จึงใช้เรียกคำเหล่านี้ รวมเป็นคำ ๆ เดียวว่า การพัฒนาหลักสูตร

2.1.6 ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตร

อิทธิพลหรือความกดดันต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีอยู่หลายสาเหตุด้วยกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาหลักสูตรจะมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมระบบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้แนวคิดของเด็กในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปหรือแตกต่างจากแนวความคิดของเด็กในสมัยก่อน ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบันด้วย นอกจากนี้ สภาพของสังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ การแข่งขัน การดูแลเอาใจใส่เด็กในปัจจุบัน ได้ผิดแผกไปจากเดิมมาก บิดามารดาต้องชวนช่วยในการประกอบอาชีพ ขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานของตน และมอบความรับผิดชอบเหล่านี้ไปให้โรงเรียนตั้งแต่เด็กยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก ดังนั้น เด็กจึงขาดความรักความอบอุ่นและการเอาใจใส่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคตได้ อาจจะกล่าวได้ว่าความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรนั้น เกิดมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรนั้น ผู้จัดทำจำเป็นจะต้องวิเคราะห์สภาพของสังคม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม วัฒนธรรม และปรัชญา ในการดำเนินชีวิตของผู้ที่อยู่ในสังคมปัจจุบันก่อน จากนั้น จึงจะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวในปัจจุบัน นอกจากนี้ ก็ยังมีปัญหาสังคมที่เราได้เผชิญอยู่เกือบทุกวัน ได้แก่ ปัญหาอาชญากร ปัญหาคนยากจน ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาการเพิ่มประชากร ปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจ และอื่น ๆ เหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งผู้จัดทำหลักสูตรจำเป็นจะต้องศึกษาปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ และดำเนินการจัดทำหลักสูตรเพื่อป้องกัน และช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วย

ปัญหาในด้านประชากรและการอพยพของประชากรเป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงในด้านการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในด้านนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า การอพยพของประชากรจากที่แห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง มีสาเหตุสำคัญ ดังต่อไปนี้

- การใช้เครื่องจักรกลในการทำงานแทนกำลังคนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดภาวะของการว่างงานแก่ผู้ที่ไม่มีความรู้ในการใช้เครื่องกล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ใช้แรงงาน
- แรงงานของสตรีมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ

ในปัจจุบัน ทำให้สตรีต้องทำงานประกอบอาชีพ และเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมืองหลวงและแหล่งอุตสาหกรรมต่าง ๆ

- ประชากรที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมืองหลวงประสบกับมลภาวะ (Pollution) อากาศกรรรม แหล่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ความยากจน ทำให้ผู้มีฐานะในระดับกลางชนวนขายที่จะอพยพไปอยู่ในบริเวณชานเมืองเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การจัดหลักสูตรจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งจะต้องศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานะของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสกัดกั้นการอพยพของประชากรและช่วยให้ประชากรในแต่ละท้องถิ่นสามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนด้วยรายได้ที่จะสามารถทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นหรือในสังคมนั้นอย่างเป็นปกติ

นอกจากนี้ ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทั้งโดยตรงและทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นเดียวกัน ตลอดจนเข้ามามีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้ที่อยู่ในสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมเมืองหลวง ซึ่งเมื่อได้พิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรอย่างละเอียดตั้งแต่เข้าจนคำจะพบว่าบุคคลที่อยู่ในเมืองหลวงมีส่วนเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอย่างมากมายและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตของผู้ที่อยู่ในสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกสบายมากขึ้น การจัดทำหลักสูตรก็จำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

2) แนวความคิดและผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยา

ความรู้ทางด้านจิตวิทยาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรอย่างมาก ผู้ที่จัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในลักษณะของพัฒนาการของเด็ก ในด้านร่างกายจิตใจ และการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดสร้างหลักสูตร

ผลงานวิจัยและความรู้ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะพัฒนาการของผู้เรียนในด้านลักษณะทั่วไปของเด็ก การเจริญเติบโต และความต้องการของเด็กในแต่ละวัยนั้น จะให้ประโยชน์ในด้านการจัดการแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กในแต่ละวัย การจัดการเลือกเนื้อหาความรู้และการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม

งานด้านจิตวิทยาซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านสติปัญญาของเด็กในแต่ละวัยจะเป็นข้อมูลในด้านการจัดเนื้อหาความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความพร้อม และความสามารถในด้านการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละวัย รวมทั้งจัดบทเรียนให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของผู้เรียนด้วย

นอกจากนี้ผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยา ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะพัฒนาการของผู้เรียนในด้านความประพฤติ (Moral) จะทำให้ผู้จัดหลักสูตรสามารถสอดแทรกเนื้อหาและจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนให้สามารถประพฤติตน และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขด้วย

นอกจากการศึกษางานและผลของการวิจัยทางด้านจิตวิทยาในด้านต่าง ๆ แล้วผู้จัดทำหลักสูตรยังจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละวัย ความแตกต่างของเด็กในด้านสติปัญญา ภูมิหลังและความสามารถเฉพาะ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลของการวิจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งจำเป็นต้องนำมาเป็นข้อมูลในการจัดหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนซึ่งจะทำให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

3) ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการ และบทบาทของสถาบันการศึกษา

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้วิทยาการต่าง ๆ ได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในทำนองเดียวกัน ก็ได้มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในวงการศึกษามากขึ้น ทำให้การเรียนรู้ต่าง ๆ ในด้านวิชาการเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ความรู้ทางด้านวิชาการ มิได้มีวงจำกัดอยู่แต่เฉพาะภายใน โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรจึงจำเป็นต้องคำนึงถึง การจัดความรู้ เนื้อหาวิชา และประสบการณ์ที่เหมาะสม ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบันให้แก่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสภาพของสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่เสมอ โดยผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องให้ความสนใจต่อวิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ ผลของการวิจัยต่าง ๆ การค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ตลอดจนแนวความคิดใหม่ในปัจจุบัน โดยเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย ระดับความรู้ และความสามารถของผู้เรียนด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และให้ผู้เรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนในสังคมปัจจุบันได้ด้วย นอกจากนี้ ความรู้สมัยใหม่และประสบการณ์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรจะได้จัดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่ก้าวหน้า เกิดความคิดริเริ่ม มีความคิดเห็นแบบวิทยาศาสตร์ มีความสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์และทางเทคโนโลยี ในการทำงานและประกอบอาชีพในสังคมได้

4) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ประชากรในปัจจุบัน ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจด้วย การจัดการศึกษาที่ดีและเหมาะสมให้แก่ประชาชน จะช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศได้ ซึ่งสามารถกำหนดความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจของประเทศได้เช่นกัน

ปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น นอกจากปัญหาในด้านการขาดแคลนทางปัจจัยการผลิตด้านวัตถุดิบ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านวิชาการ และวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ การขาดแคลนทางด้านวัตถุดิบ สามารถแก้ไขได้ด้วยการเพิ่มผลผลิต แต่การขาดแคลนกำลังคนในสาขาวิชาการและวิชาชีพในทุกระดับนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการจัดการศึกษาและการวางโครงการที่แน่นอน เพื่อทำการผลิตคนในทุกระดับให้มีปริมาณและคุณภาพที่ได้สัดส่วนกันตรงตามความต้องการในระบบเศรษฐกิจและสังคมประเทศ ดังนั้น ในการจัดทำหลักสูตร ปัญหาในด้านเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงสิ่งที่ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึง และจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับกำลังคนที่ชาติต้องการทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการแขนงต่าง ๆ ระดับช่างฝีมือและระดับแรงงาน โดยกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายทางเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ จัดโปรแกรมการเรียนการสอน เตรียมครูผู้สอนโดยการจัดอบรมครูให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหา วิชาการใหม่ ๆ การเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อที่ครูเหล่านั้นจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนากำลังคนและสามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพให้เพียงพอับความต้องการของสังคมที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน และสามารถนำกำลังคนที่ผลิตออกมาแล้วไปปฏิบัติงานได้ผลตามความต้องการอย่างแท้จริง (ชัยวงศ์ พรหมวงศ์ และประดินันท์ อุปรมัย, 2542, หน้า 237-240)

สรุปได้ว่า ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านจิตวิทยา ความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน การจัดทำหลักสูตรจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งจะต้องศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

2.1.7 หลักการพัฒนาหลักสูตร

การสร้างทฤษฎีหลักสูตร

Beauchamp (1981, 77) ได้เสนอว่า ทฤษฎีหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร (Design theories) และทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร (Engineering theories)

- ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) หมายถึง การจัดส่วนประกอบหรือองค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน และการประเมินผล

Beauchamp ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตร 4 ประการ คือ เนื้อหาสาระและวิธีการจัด จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ แนวทางการนำ

หลักสูตรไปใช้สู่การเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับหลักสูตร

- ทฤษฎีวิสวกรรมหลักสูตร หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จำเป็นในการทำให้ระบบหลักสูตรเกิดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ การสร้างหรือจัดทำหลักสูตรได้มากที่สุด การใช้หลักสูตร และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร และการประเมินระบบหลักสูตร หลักสูตรที่มีคุณภาพและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ถึงผู้เรียนได้ มีหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการบริหาร รูปแบบการปฏิบัติการ รูปแบบการสาริต รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติ และรูปแบบการใช้คอมพิวเตอร์

ทฤษฎีหลักสูตรจะช่วยในการบริหารงานเกี่ยวกับหลักสูตรให้มีหลักเกณฑ์ หลักการ และระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร การจัดบุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตร การทำให้องค์ประกอบของหลักสูตรที่จะนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถศึกษาจากแนวคิดของนักวิชาการหรือนักพัฒนาหลักสูตรทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

การพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการต่างประเทศ

แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตร แบบจำลอง (Model) ในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะมีการกำหนดกรอบแนวคิดและเกณฑ์ที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร โดยที่แบบจำลองนั้นจะแสดงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

- 1) องค์ประกอบหลักของกระบวนการ
- 2) การปฏิบัติที่ชัดเจน
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการสอน
- 4) จุดหมายเฉพาะที่แตกต่างระหว่างหลักสูตรและการสอน
- 5) การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง
- 6) วัฏจักรความสัมพันธ์ต้องไม่แสดงแต่เพียงนับลำดับขั้นตอน
- 7) มีการให้ข้อมูลย้อนกลับ
- 8) จุดเริ่มต้นสามารถเริ่มที่ตำแหน่งใดก็ได้ในวงจร
- 9) ความเป็นเหตุเป็นผลและความแน่นอนภายในแบบจำลอง
- 10) ให้ความคิดที่เรียบง่าย
- 11) มีองค์ประกอบแสดงความสัมพันธ์ในรูปแบบไดอะแกรมหรือแผนภาพ

แบบจำลองของ Tyler ถือเป็นต้นแบบของการพัฒนาหลักสูตร Tyler ให้คำแนะนำว่า ในการกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรทำได้ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ

ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลผู้เรียน
- 2) ข้อมูลสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่
- 3) ข้อมูลเนื้อหาสาระวิชา

นำข้อมูลจาก 3 แหล่งนี้มาวิเคราะห์เชื่อมโยง เพื่อนำข้อมูลไปกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ต่อจากนั้น จึงถ่วงถ่วงด้วยปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาและจิตวิทยาการเรียนรู้ Tyler (1968) ใช้หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในรูปของคำถาม 4 ข้อ คือ

- วัตถุประสงค์ของหลักสูตรใดที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียน
- ประสพการณ์ใดที่สถานศึกษาจะจัดให้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ประสพการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ จะจัดให้มีระบบระเบียบอย่างไร

ประสิทธิภาพได้อย่างไร

• จะมีเกณฑ์ใดตัดสินได้ว่า จุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านี้บรรลุแล้ว แม้ว่า Tyler จะยังยืนในคำถามทั้ง 4 ข้ออยู่ แต่ Tyler ก็ได้เปลี่ยนแปลงจุดเน้นของหลักการพัฒนาหลักสูตร 2 ข้อคือ

- การเน้นบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียน และต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย
- การเน้นการสอนความรู้รวบยอดนั้น ควรจะรวมถึงความรู้ ซึ่งผู้เรียนได้รับจากนอกโรงเรียนด้วย ถ้าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรที่เด็กได้เรียนอยู่

การพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรของ Tyler (1968, 53) Tyler มองว่า นักการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาที่มุ่งให้ความสำคัญกับสังคม ด้วยการยอมรับความต้องการของสังคม และในการดำเนินชีวิต ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มุ่งปรับปรุงสังคม ผู้สอนควรได้นำทั้งปรัชญาสังคมและปรัชญาการศึกษา มาเป็นเค้าโครงพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ

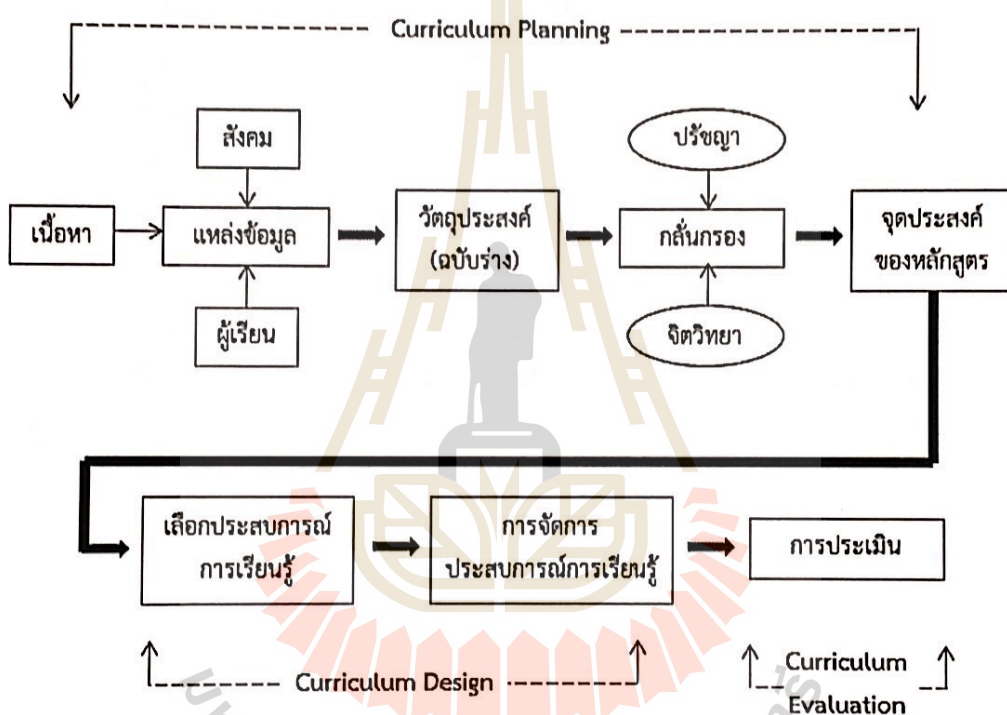
- ความจำเป็นและการระลึกได้ของแต่ละคน เป็นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ ไม่จำกัดว่าจะเป็นเชื้อชาติ สัญชาติ หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
- โอกาสเพื่อการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างในทุกกระยะของกิจกรรมในกลุ่มสังคม
- ให้การสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงมากกว่ามุ่งตอบความต้องการส่วนบุคคล
- ความเชื่อและสติปัญญาเป็นดั่งวิธีของความคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐหรือผู้มีอำนาจ

นิยาม “ประสบการณ์การเรียนรู้” Tyler ให้นิยามว่า หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเงื่อนไขปัจจัยภายนอกที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนสามารถโต้ตอบได้ โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ 4 ประการ คือ

- พัฒนาทักษะในการคิด
- ช่วยให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ
- ช่วยให้พัฒนาเจตคติเชิงสังคม
- ช่วยให้พัฒนาความสนใจ

แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler แสดงได้ดังแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler

แบบจำลองของ Taba นอกจากคำถาม 4 ข้อของ Tyler นี้ จะเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบทั่ว ๆ ไปแล้ว Taba (1962) ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรใด ๆ ก็ตาม แม้จะเน้นเฉพาะเจาะจงด้านใดด้านหนึ่งก็ตาม จะต้องประกอบด้วยโครงสร้างที่เฉพาะตัวในการที่จะพัฒนาหลักสูตรมีความจำเป็นที่จะต้องชัดเจนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่ Taba กล่าวว่า จะต้องประกอบด้วย วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งจะทำให้เป็นแนวทาง

ในการเลือกและจัดระบบเนื้อหา รวมทั้งรูปแบบของการเรียนรู้และการสอน และท้ายสุด คือ การประเมินผล หลักการของหลักสูตรตามแนวคิดของ Tabá ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

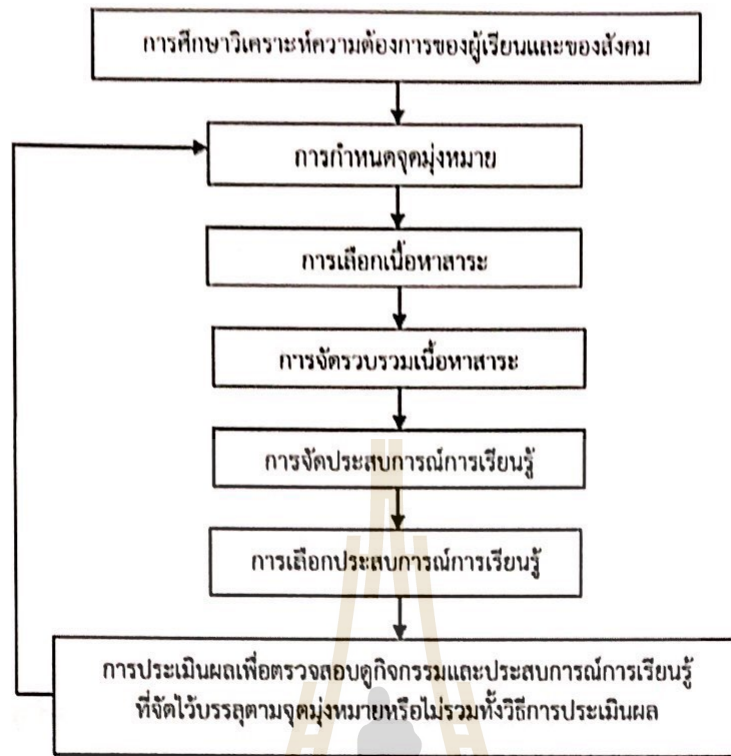
- 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
- 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนของแต่ละวิชา
- 3) กระบวนการเรียนการสอน
- 4) โครงการประเมินผลหลักสูตร

Tabá มีความเห็นว่า หลักสูตรต้องถูกออกแบบ โดยครูผู้สอน ไม่ใช่คนอื่น โดยส่งเสริมการสร้างสรรค์การสอนและการเรียนรู้มากกว่า การออกแบบหลักสูตร มี 7 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น
- ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 4 การจัดการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์เรียนรู้
- ขั้นที่ 6 การจัดการเกี่ยวกับประสบการณ์เรียนรู้
- ขั้นที่ 7 การตัดสินใจว่าจะประเมินอะไรและวิธีการประเมิน

ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 7 ขั้นตอนตามแนวคิดของ Tabá สามารถแสดงให้เห็นเป็นแผนภูมิได้ดังแผนภูมิที่ 2.2 คือ

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรของ Tabla

โดยทั้ง 7 ขั้นตอน สามารถย่อเป็น 5 ขั้นตอน ได้ดังแผนภูมิที่ 2.3

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

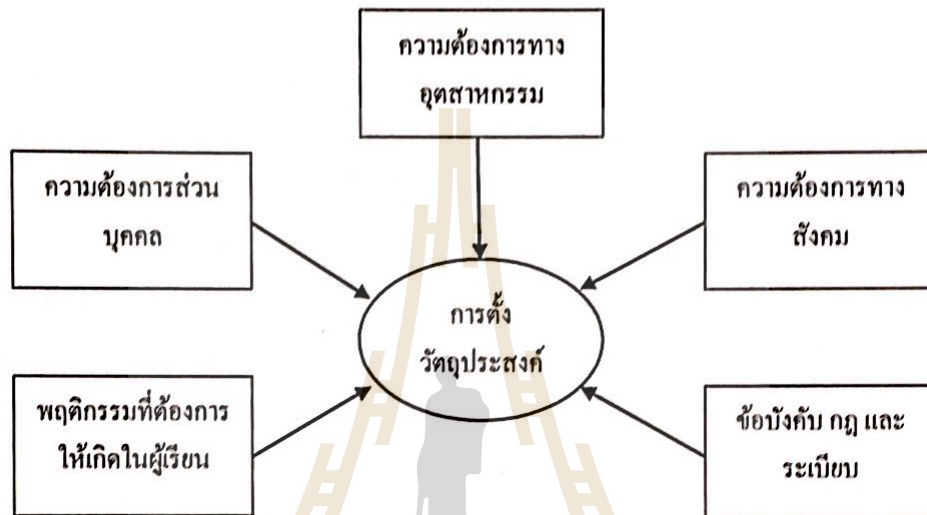
แผนภูมิที่ 2.3 แสดงขั้นตอนข้อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรของ Tabata

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง จะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของสิ่งที่พัฒนาอย่างกระชับ ถ้าเราจะพัฒนาหลักสูตรสำหรับคนกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ เราจะต้องรู้ถึงความต้องการแท้จริงของคนกลุ่มนั้น ถ้าคนกลุ่มนั้นเป็นผู้ที่จะต้องมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้ผลิตของสังคม ก็จะต้องพิจารณาความต้องการของสังคมด้วย ตัวอย่างของการจัดการศึกษา เช่น การอาชีวศึกษา นอกจากจะพัฒนาความต้องการส่วนตัว และสังคมแล้ว จะต้องพิจารณาไปถึงความต้องการทางด้านอุตสาหกรรมด้วย ซึ่งความต้องการนี้ แตกต่างไปจากความต้องการส่วนตัวของแต่ละคน และต่างไปจากความต้องการของแต่ละสังคม การวิเคราะห์ความแตกต่างส่วนบุคคล สังคม และอุตสาหกรรมจะต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นเครื่องชี้แนะในการตัดสินใจ จุดประสงค์หลักของการจัดการศึกษา การเลือกเนื้อหา และมุ่งวัดเน้นในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้สร้างหลักสูตรจะต้องมีข้อมูลของงานโดยละเอียด แล้วนำมาวิเคราะห์งานซึ่งอาจจะทำได้โดยวิธีการ ดังนี้

- แบบสอบถามที่ครอบคลุม
- สังเกตการทำงานนั้น โดยตรง
- สัมภาษณ์ผู้ทำงาน
- การผสมผสานระหว่าง 3 วิธีดังกล่าว

การวิเคราะห์ความแตกต่างของงานที่เกี่ยวข้อง จะทำให้ทราบว่าคุณสมบัติ ทักษะ เจตคติที่จำเป็นต่องานนั้น ๆ ซึ่งก็จะต้องตามมาด้วยวัตถุประสงค์และเป้าหมายในรายวิชา

ขั้นที่ 2 การตั้งวัตถุประสงค์ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบแล้ว ก็จะเริ่มตั้งวัตถุประสงค์ ได้ การตั้งวัตถุประสงค์ต้องให้ครอบคลุมสิ่งที่วิเคราะห์ไว้แล้ว วัตถุประสงค์ที่จะเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไป ซึ่งสามารถนำมาเขียนเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะได้ โดยพิจารณาจากแผนภูมิที่ 2.4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.4 แสดงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกวัตถุประสงค์

เมื่อตั้งวัตถุประสงค์แล้ว ก็ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้ผู้เรียนได้แสดงออกให้ได้หรือปฏิบัติได้ การตั้งวัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน และสิ่งหนึ่งจะต้องให้ความสนใจด้วยก็คือ เรื่องของเครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวก และกำหนดเวลาด้วย

ขั้นที่ 3 การเลือกและจัดระบบเนื้อหาวิชา การเลือกเนื้อหาวิชาสำหรับวิชาใดวิชาหนึ่ง จะต้องขึ้นอยู่กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้บรรลุเนื้อหาวิชา จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ตัวผู้เรียน เนื้อหาวิชาใดก็ตาม จะประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติในหลักสูตรช่างเทคนิคศึกษา การวิเคราะห์งานจะช่วยเป็นแนวทางให้เนื้อหาเหมาะสมกับโปรแกรม เรื่องที่จะสอนสามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 ระดับ คือ

- เนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้และต้องเรียน
- เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องเรียนเป็นเรื่องที่ควรเรียน
- เนื้อหาที่อยากจะให้เรียนและผู้เรียนอยากเรียนอยากรู้

เนื้อหาวิชาเปรียบเหมือนพาหนะที่จำเป็นนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หรือผลของการฝึกอบรม โดยการสอนเนื้อหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งเชื่อได้ว่าผู้เรียนจะได้รับความสามารถที่ต้องการให้มี ทั้งการเลือกและจัดเนื้อหาให้เป็นระบบ จะต้องวิเคราะห์ลักษณะเด่นของความรู้ที่ได้จากวิชานั้น และลักษณะของกระบวนการเรียนรู้นั้นด้วย ซึ่งทุกอย่างต้องชัดเจน มิฉะนั้น อาจเกิดการบิดเบือนหรือการไม่อาจจะเรียนได้ขึ้น Tabá ซึ่ให้เห็นว่า หลักสูตรที่พัฒนากันมามากจะไม่ให้ความสนใจแก่ความต้องการทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาที่แคบ และห่างไกลจากความเป็นจริงทางสังคม

ขั้นที่ 4 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เมื่อได้เนื้อหาวิชาที่จะสอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลแล้ว ก็มาถึงวิธีสอนเนื้อหาเหล่านั้น นั่นหมายถึง วิธีที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ อันที่จริง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ระหว่างการเรียนรู้จะต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้เรียน สิ่งที่เขาทำก็คือ สิ่งที่เขาเรียนรู้ สำหรับเทคนิคศึกษานั้น ถ้าจุดประสงค์มุ่งเน้นพัฒนาทักษะก็ไม่จำเป็นต้องสอนการบรรยายมากนัก

การศึกษาการคงอยู่ของสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยอวัยวะสัมผัสต่าง ๆ คือ

ร้อยละ 1 ถ้าได้ยิน

ร้อยละ 1.5 ถ้าได้สัมผัส

ร้อยละ 3.5 ถ้าได้ดมกลิ่น

และร้อยละ 85 ถ้าได้เห็น

เกี่ยวกับการจำได้จะคงเหลือ ดังนี้

ร้อยละ 10 จากสิ่งที่ได้อ่าน

ร้อยละ 20 จากสิ่งที่ได้ยิน

ร้อยละ 30 จากสิ่งที่ได้เห็น

ร้อยละ 50 จากสิ่งที่ได้เห็นและได้ยิน

ร้อยละ 80 จากสิ่งที่ได้พูด

และร้อยละ 90 จากสิ่งที่ได้พูดและได้ลงมือทำ

ผลจากการศึกษานี้ ทำให้เห็นแนวทางในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม แม้ว่าวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน จะทำให้ต้องมีการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แต่ก็มีหลักการทั่ว ๆ ไปบางประการ ที่อาจใช้ร่วมกันในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้

- นักเรียนต้องได้ประสบการณ์ที่ให้โอกาสเขา ที่จะได้ฝึกพฤติกรรมที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นที่ความพอใจของผู้เรียนและตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ปฏิริยาตอบสนองจากประสบการณ์นั้น ต้องอยู่ในความเป็นไปได้สำหรับผู้เรียน
- ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต่างกัน อาจนำไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกันได้
- ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมือนกัน อาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันได้หลายอย่าง

ประสบการณ์เรียนรู้ต่างก็มีผลต่อวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน จึงถึงคราวที่จะจัดระบบการเรียนรู้เพื่อทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ไม่มีประสบการณ์การเรียนรู้ใด ประสบการณ์ที่ดีที่สุดที่ใช้ได้กับการเรียนรู้ทุกด้าน จำเป็นต้องจัดระบบและให้มีผลในการเสริมแรงแก่กัน

แบบจำลองของ Saylor J.G, Alexander. W.M. and Lewis Arthur J. (1974, 24) ได้นำเสนอแบบจำลองในการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ภายใต้แนวคิดของการวางแผนให้โอกาสในการเรียนรู้เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องสำหรับประชากร ดังนี้

1) จุดหมาย วัตถุประสงค์และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา จุดหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรถูกเลือกหลังจากการพิจารณาตัวแปรภายนอก เช่น ผลการศึกษาจากการวิจัย ทางการศึกษา การรับรองมาตรฐาน ความเห็นของกลุ่มสังคม และอื่น ๆ

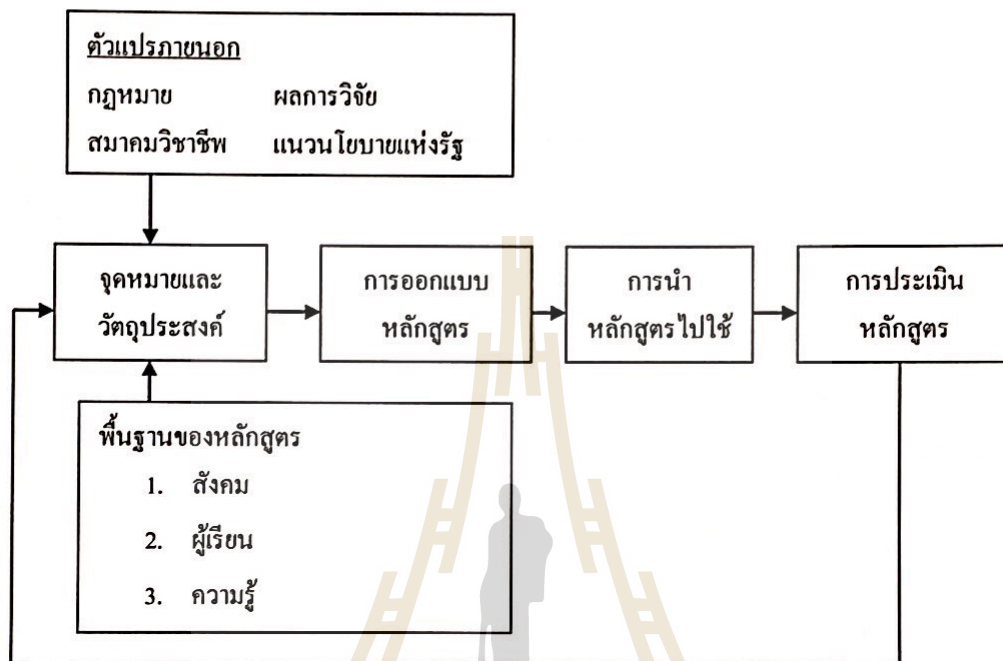
2) การออกแบบหลักสูตร นักวางแผนหลักสูตรต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรด้วยการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา ระบุวันเวลาและวิธีการในโอกาสการเรียนรู้ดังกล่าว การออกแบบหลักสูตรคำนึงถึง ธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3) การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้สอนนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน โดยจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์และเลือกกลยุทธ์วิธีการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้

4) การประเมินหลักสูตร นักวางแผนหลักสูตรและผู้สอนร่วมกันประเมิน ด้วยการเลือกเทคนิคการประเมินที่หลากหลาย การประเมินมีจุดเน้น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้ง โรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดประสงค์การเรียนรู้ ประสิทธิภาพของการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) การประเมินกระบวนการหลักสูตรทั้งระบบ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ประสิทธิภาพของหลักสูตร

โดยแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor J.G, Alexander. W.M. and Lewis Arthur J. แสดงได้ตามแผนภูมิที่ 2.5

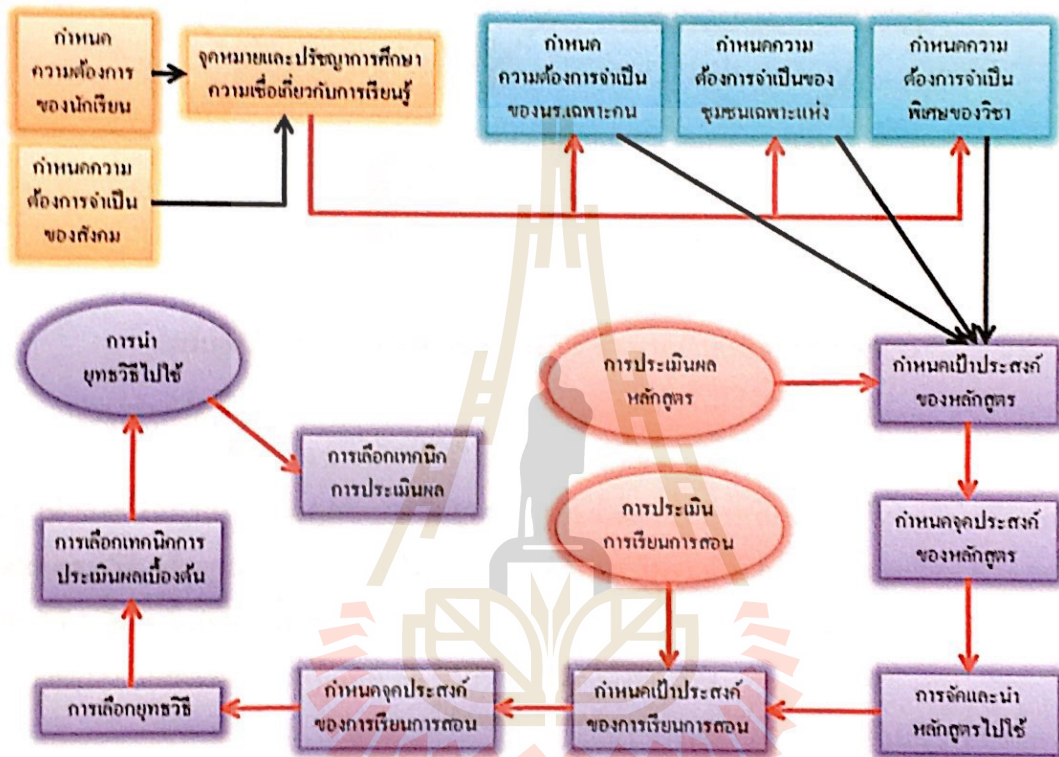

แผนภูมิที่ 2.5 แสดงขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรของ Saylor J.G, Alexander. W.M. and Lewis Arthur J.

แบบจำลองของ Oliva (1992) เป็นความสัมพันธ์อย่างละเอียดระหว่างองค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญครอบคลุมกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ต้นจนจบ นักพัฒนาหลักสูตรต้องทำความเข้าใจแต่ละขั้นโดยตลอด จากข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรด้านปรัชญาถึงการประเมินหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร 12 ขั้นตอนของ Oliva แสดงได้ตามแผนภูมิที่ 2.6

- ขั้นที่ 1 กำหนดปรัชญา จุดหมายการศึกษา และความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้
- ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและสังคม
- ขั้นที่ 3 กับ 4 กำหนดวัตถุประสงค์ที่ได้จากขั้นที่ 1 และ 2
- ขั้นที่ 5 การบริหารและนำหลักสูตรไปใช้
- ขั้นที่ 6 กับ 7 การเพิ่มระดับจุดหมายของการเรียนการสอน

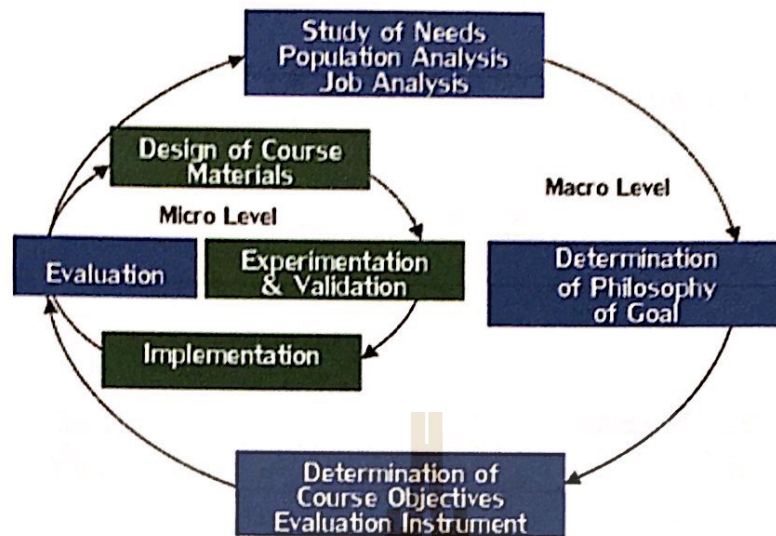
- ขั้นที่ 8 การเลือกกลวิธีการสอน
- ขั้นที่ 9 การเลือกวิธีการประเมินผลก่อนเรียน
- ขั้นที่ 10 การดำเนินการจัดการเรียนการสอน
- ขั้นที่ 11 เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลการเรียนการสอน
- ขั้นที่ 12 การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

แผนภูมิที่ 2.6 แสดงแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ Oliva

แบบจำลอง UNESCO สร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนมหภาค (Macro-level) และส่วนจุลภาค (Micro-level) (ไพโรจน์ สติริยากร, 2558) ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังแผนภูมิที่ 2.7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

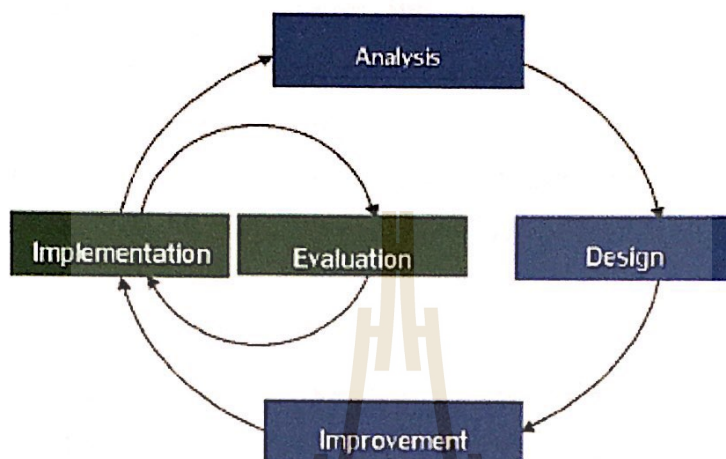
แผนภูมิที่ 2.7 แสดงแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ UNESCO

- ส่วนมหภาค จะเป็นส่วนของการให้เหตุผลในหลักการใหญ่ ๆ เพื่อที่จะให้ได้มาถึงเป้าหมายของหลักสูตร รายละเอียด เนื้อหาหลักสูตร วิธีการใช้หลักสูตร ตลอดจนวิธี หรือรูปแบบของการประเมินผลหลักสูตร ในระดับของระบบการเรียน หรือของสถาบันนั้น ๆ ซึ่งแต่ละขั้นตอนในส่วนมหภาคของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรนี้ จะทำให้รู้ถึงข้อมูลต่าง ๆ แสดงได้ตามแผนภูมิที่ 2.8 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- วิเคราะห์สถานการณ์ขั้นสุดท้ายที่ต้องการในด้านความต้องการส่วนตัวของผู้เรียนหรือความต้องการของสังคม
- กำหนดงานเฉพาะอย่างหรือเป้าหมายของหลักสูตร โดยพิจารณาถึงความต้องการของผู้เรียนและสังคมด้วย
- สร้างระบบการควบคุมและประเมินผลที่ต่อเนื่องเพื่อใช้ประเมินผลขบวนการพัฒนาหลักสูตร

- ส่วนจุลภาค จะเป็นส่วนซึ่งอยู่ในระดับแคบลงมาคือ ระดับของทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งถ้าพิจารณาจากแผนภูมิแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรที่แสดงไว้ตามแผนภูมิที่ 2.7 จะเห็นได้ว่าทั้งส่วนมหภาคและจุลภาคนั้นไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด กลับมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คือ ถ้าส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปก็จะมีผลหรืออิทธิพลต่ออีกส่วนหนึ่งเสมอ หมายความว่า ถ้าหลักการและเหตุผลในการกำหนด

เป้าหมายต่าง ๆ ของส่วนมหภาคเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียน การสอนต่าง ๆ ตลอดจนเนื้อหา วิธีการสอน ของส่วนจุลภาคก็ต้องเปลี่ยนแปลงด้วย เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับส่วนมหภาค เป็นต้น ขั้นตอนต่าง ๆ ของส่วนจุลภาค แสดงได้โดยแผนภูมิที่ 2.8 และมีคำอธิบายประกอบ แต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.8 ขั้นตอนส่วนจุลภาคในการพัฒนาหลักสูตรของ UNESCO

- ขั้นตอนแรก ในส่วนจุลภาคนี้ก็คือ ขั้นวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ ของความต้องการแรงงานสาขาต่าง ๆ ในอนาคต ตลอดจนวิเคราะห์คุณสมบัติความต้องการพิเศษ เฉพาะอย่างของผู้เรียนด้วย เช่น พื้นฐานความรู้เดิม โอกาสของการทำงานที่จะมีงานทำ ความสามารถในการเรียน ฯลฯ

- ขั้นตอนที่ 2 จะกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของหลักสูตร ให้ชัดเจนละเอียดขึ้นรวมถึง ขอบข่ายของสาขาการเรียน วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ในแต่ละวิชาด้วย

- ขั้นตอนที่ 3 และ 4 เป็นการนำเอารายละเอียดไปทดลองใช้จริง

- ขั้นตอนที่ 5 เป็นการประเมินผล โดยรวมถึงการตีความการตรวจสอบ

ข้อมูลต่าง ๆ ของขบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการต่างประเทศ จากแนวคิดของ

Tyler, Taba, Saylor J.G, Alexander, Oliva และ UNESCO สามารถแบ่งกระบวนการหลัก ๆ ที่ คล้ายคลึงกันในการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1) การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning)
- 2) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design)
- 3) การจัดหลักสูตร (Curriculum organization)
- 4) การประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation)

การพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการไทย

แบบจำลองของวิชัย วงษ์ใหญ่ ได้สรุปแนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร โดยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจะเป็นฐานความคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

1) คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรใช้ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม มากำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและ โครงสร้าง และออกแบบหลักสูตร โดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญประกอบ

2) ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชา โดยปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ วางแผนการสอน ทำบันทึกผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

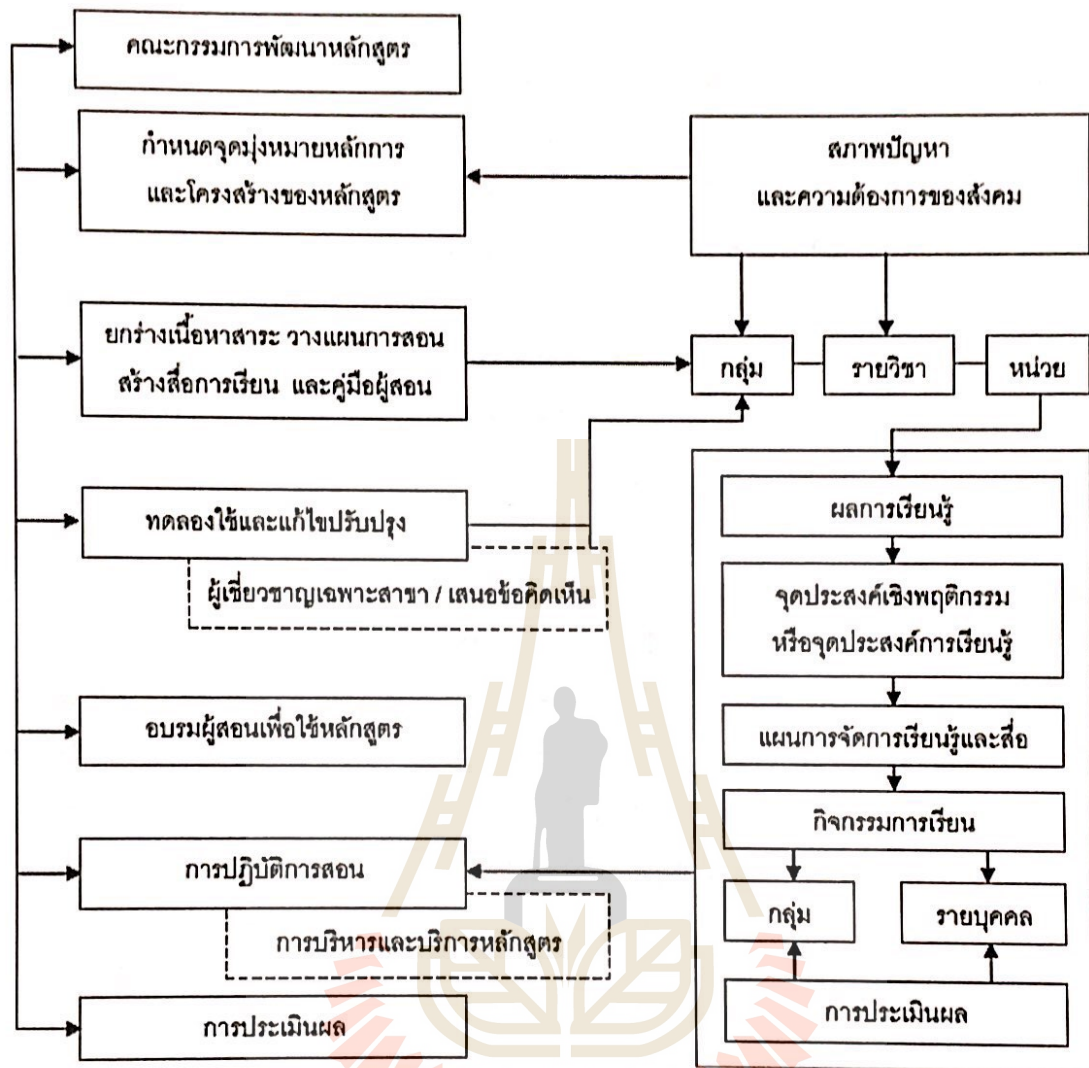
3) ทดลองใช้หลักสูตรในสถานศึกษานำร่องและแก้ไขข้อบกพร่อง

4) อบรมผู้สอน ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่

5) ปฏิบัติการสอน กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการ คือ

- การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ จัดทำวัสดุ สื่อการสอน
- ผู้บริหารจัดการเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร (ครู) วัสดุและบริการต่าง ๆ
- การสอน ผู้สอนประจำการ ทำหน้าที่ดำเนินการสอน
- การประเมินผล ประเมินทั้งผลการเรียนและหลักสูตร แล้วนำไปแก้ไข

โดยรูปแบบจำลองและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของวิชัย วงษ์ใหญ่ แสดงได้ดังแผนภูมิที่ 2.9

แผนภูมิที่ 2.9 แสดงแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

แบบจำลอง SU Model แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (สามเหลี่ยมใหญ่) จะประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตร (สามเหลี่ยมเล็ก ๆ 4 ภาพ) โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) สามเหลี่ยมแรก การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) อาศัยแนวคิดพัฒนาหลักสูตรของ Tyler คำถามที่หนึ่ง คือ มีจุดมุ่งหมายอะไรบ้างในการศึกษาที่โรงเรียนต้องแสวงหา เพื่อนำไปวางแผนหลักสูตร กำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร
- 2) สามเหลี่ยมรูปที่สอง การออกแบบ (Curriculum Design) นำจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมาจัดทำกรอบการปฏิบัติ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา

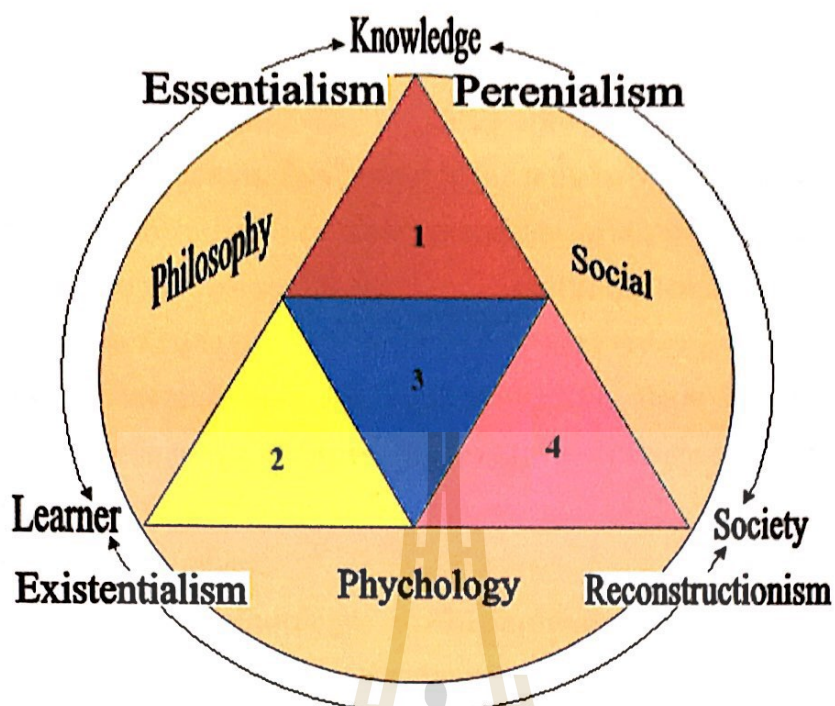
ตามกระบวนการของหลักสูตร สอดคล้องกับคำถามที่สองของ Tyler คือ มีประสบการณ์ศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการศึกษา การออกแบบหลักสูตรเพื่อให้มีการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3) สามเหลี่ยมรูปที่สาม การจัดระบบหลักสูตร (Curriculum Organize) จัดหลักสูตรเพื่อตอบสนองการวางแผนหลักสูตร สอดคล้องกับคำถามที่สามของ Tyler คือ จัดประสบการณ์เรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ การจัดระบบหลักสูตรให้ได้ประสิทธิภาพ มีความหมายรวมถึง การบริหารที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และรวมถึงการนิเทศการศึกษา

4) สามเหลี่ยมรูปที่สี่ การประเมิน (Curriculum Evaluation) ประเมินทั้งระบบหลักสูตรและผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร สอดคล้องคำถามที่สี่ของ Tyler คือ ประเมินประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร

พื้นฐานแนวคิด SU Model มาจากการพัฒนาสามเหลี่ยมมุมบน มุ่งเน้นให้การศึกษา 3 ส่วน คือ จริยศึกษาเป็นการอบรมศีลธรรมอันดีงาม พุทธิศึกษาให้ปัญญาความรู้ และพลศึกษาเป็นการฝึกหัดให้มีร่างกายสมบูรณ์ เมื่อนำมาใช้จะได้ว่า เป้าหมายของสูตรจะมุ่งเน้นให้เกิดความรู้ (Knowledge) พัฒนาผู้เรียน (Leader) และสังคม (Society) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนที่ เก่ง ดี มีสุข การพัฒนาหลักสูตรจะประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ ด้านปรัชญาการศึกษา ด้านจิตวิทยา และด้านสังคม มีการพัฒนาหลักสูตรจากรูปสามเหลี่ยมไปสู่การวางแผนหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร ดังภาพที่ 2.5 โดยที่ SU Model มีขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 2.5 SU Model

- 1) เริ่มจากวงกลม หมายถึง จักรวาลแห่งการเรียนรู้ รูปสามเหลี่ยมด้านเท่า หมายถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 2) ระบุพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ในพื้นที่วงกลมซึ่งมีพื้นฐานหลากหลาย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ระบุพื้นฐาน 3 ด้าน (ปรัชญา จิตวิทยา สังคม) ลงในช่องว่างนอก รูปโดยกำหนดให้ด้านสามเหลี่ยมระหว่างความรู้กับผู้เรียนมีพื้นฐานสำคัญ คือ พื้นฐานด้านปรัชญา ด้านสามเหลี่ยมระหว่างผู้เรียนกับสังคมมีพื้นฐานสำคัญ คือ พื้นฐานด้านจิตวิทยา และด้านสามเหลี่ยมระหว่างสังคมกับความรู้มีพื้นฐานสำคัญ คือ พื้นฐานด้านสังคม
- 3) พื้นฐานด้านปรัชญา ได้แนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งเน้นความรู้ มาจากพื้นฐานสามรัตนนิยมนับกับปรัชญานิรันดรนิยมน การพัฒนาหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งเน้นผู้เรียน มาจากพื้นฐานปรัชญาอัตถิภาวนานิยม และการพัฒนาหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งเน้นสังคม มาจากพื้นฐานปรัชญาปฏิรูปนิยม
- 4) กำหนดจุดกึ่งกลางของด้านสามเหลี่ยมทั้งสามด้าน เพื่อแทนความหมายว่า ในการพัฒนาหลักสูตรต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานด้านปรัชญา จิตวิทยา และสังคม
- 5) พิจารณากระบวนการพัฒนาหลักสูตร นำแนวคิดกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

มากำหนดชื่อสามเหลี่ยมเล็ก ๆ ทั้งสี่รูป ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร การจัดหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร

หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีพื้นฐานที่สำคัญจากปรัชญาพัฒนาการ ที่มีความเชื่อว่าสาระสำคัญและความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายนั้น ไม่ได้หยุดนิ่ง ฉะนั้น วิธีการทางการศึกษาจึงต้องพยายามปรับปรุงให้สอดคล้องกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ

สรุปแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรทั้งในส่วนของนักพัฒนาหลักสูตรต่างประเทศและของนักวิชาการไทย ระบุตรงกันว่า มีพื้นฐานมาจากการสร้างทฤษฎีหลักสูตร โดยอาศัยรูปแบบจำลองทำให้เกิดจากกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง และสะท้อนผลของการพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งเกิดจากกระบวนการพัฒนารูปแบบของหลักสูตรนั่นเอง

2.1.8 การประเมินหลักสูตร

แนวคิดการประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลรวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบหลักสูตรและตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ เช่น การออกแบบหลักสูตรอาจจะไม่เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสังคม เป็นต้น ถ้าไม่มีการประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ อาจจะเป็นภาระที่ยุ่งยากมากสำหรับผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนั้น การประเมินหลักสูตรจึงต้องมีการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อที่จะลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อใช้หลักสูตรจริง การประเมินหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก ได้แก่ การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ระยะที่ 2 คือ การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร และระยะที่ 3 คือ การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตรครบกระบวนการ

1) การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อการพัฒนาหลักสูตรฉบับร่างเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จริงจะต้องมีการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฉบับร่างรวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การประเมินหลักสูตรในระยะนี้จะต้องกระทำอย่างรอบคอบและมีระบบที่ชัดเจนเพราะผลการประเมินจะถูกนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ตรงประเด็น การประเมินหลักสูตรระยะนี้มีขั้นตอนดังนี้

- กำหนดจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตร
- วางแผนดำเนินการประเมิน

- ทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่าง
- ประเมินผลจากการทดลองใช้และนำผลมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง

หลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง

2) การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร

การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร หมายถึง การทำให้กระบวนการใช้หลักสูตรกระจ่างทั้งในด้านระบบบริหารจัดการและการจัดการหลักสูตร การนิเทศ กำกับดูแลกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะการใช้หลักสูตรในระยะนี้จะใช้ในภาพกว้าง มีกลุ่มเป้าหมาย สถานที่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การประเมินหลักสูตรระยะนี้ จะได้ข้อมูลที่กว้างและลึกเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรได้ประการหนึ่ง การประเมินการเรียนการสอนจะรวมอยู่ในส่วนนี้ของการประเมินหลักสูตรด้วย สิ่งที่ประเมินในเรื่องเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการหลักสูตร ได้แก่ การวางแผนการใช้หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนการใช้หลักสูตร การฝึกอบรมบุคลากรเพิ่มเติมระหว่างการใช้หลักสูตร การกำหนดหรือการจัดหาทรัพยากร ส่วนการประเมินในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถของผู้สอน การจัดการชั้นเรียน การปฏิบัติการสอน ประสิทธิภาพของวิธีสอน ที่นำมาใช้สอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน การประเมินการนิเทศ กำกับดูแลระบบการนิเทศเฝ้าต่อการใช้หลักสูตรมากนักน้อยเพียงใด การนิเทศจากภายนอกและภายในได้รับการยอมรับจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

3) การประเมินผลผลิตของหลักสูตร

คณะกรรมการประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งการประเมินออกเป็นระยะ ทั้งการประเมินย่อยเพื่ออธิบายพัฒนาการของผู้เรียนที่มีผลมาจากการใช้หลักสูตรในแต่ละช่วง รวมทั้งการประเมินรวบยอดเพื่อดูผลในช่วงสุดท้ายเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ทำกิจกรรมตามขั้นตอนครบกระบวนการใช้หลักสูตร นอกจากการประเมินผลผลิตของหลักสูตรโดยตรง คณะกรรมการประเมินหลักสูตรอาจจะสอบถามความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนว่ามีอะไรและมีแนวโน้มให้เกิดอะไรขึ้นอีก

สรุปการประเมินหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก ได้แก่ การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ระยะที่ 2 คือ การประเมินหลักสูตรระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรและระยะที่ 3 คือ การประเมินหลักสูตรภายหลังการใช้หลักสูตรครบกระบวนการ

2.1.9 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความหมายและที่มาของการเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประกาศคณะกรรมการ การอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของแต่ละระดับคุณวุฒิ โดยในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องกำหนดเป้าหมายและดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิต บัณฑิตให้มีคุณลักษณะครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ปรากฏตามภาพที่ 2.6 ดังนี้

1) คุณธรรม จริยธรรม

สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทาง ค่านิยม ความรู้สึกรู้สีกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรม ทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็น แบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก เป็นต้น

2) ความรู้

มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนักรู้หลักการ และทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้า ของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชา และตระหนักถึงงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และการต่อยอดองค์ความรู้ ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียม ปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

3) ทักษะทางปัญญา

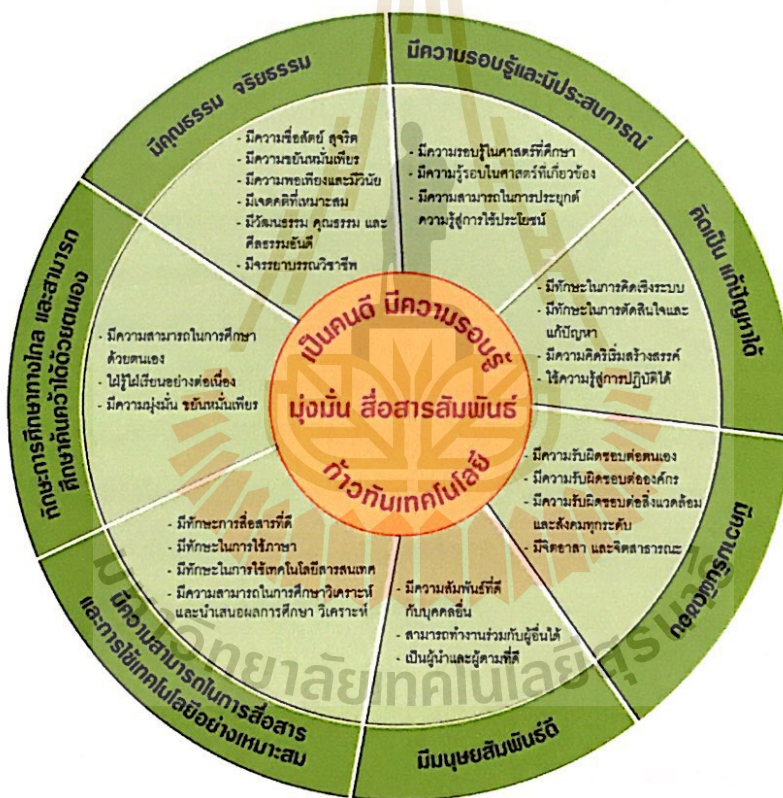
สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและ หลักฐานใหม่ ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่น ๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้ อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และผลกระทบ จากการตัดสินใจ สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและ วิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพนักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำและหาแนวทางใหม่ ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำ หรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องให้ นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

บนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ

5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้

ภาพที่ 2.6 คุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์

บัณฑิตที่พึงประสงค์ หมายถึง บัณฑิตที่ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถที่จะทำให้องค์กรมีการพัฒนาและเจริญเติบโต ซึ่งการที่จะมีบัณฑิตดังกล่าวนี้ บัณฑิตจะต้องมาจากกระบวนการเรียนรู้ของตัวบัณฑิตเอง และเป็นประสบการณ์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และเกิด

การรับรู้ ฝึกอบรม สั่งสอนจากอาจารย์ในสาขาวิชาต่าง ๆ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ รับรู้ของ กระบวนการของร่างกาย ที่จะส่งผลให้เกิดอิทธิพลและมีผลต่อคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงหรือ คุณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่กบับบัณฑิต ได้แก่ ความสามารถเฉพาะทาง ความสามารถพิเศษ ความรู้ ปฏิภาณ ไหวพริบ เข้าวปัญญา สติ ทักษะในการคิด การพินิจพิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ความเป็น ผู้นำ หรือแม้กระทั่งการมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่นนี้ขึ้นอยู่กับสถานที่ให้การศึกษา จะฝึกอบรม ให้ความรู้ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องและมีคุณธรรมด้วย

คุณลักษณะของบัณฑิตตามความต้องการของผู้ประกอบการ (กฤตยา ฐานวรภัทร์, 2555) จากการเปรียบเทียบการจัดการภาครัฐ และภาคเอกชน พบว่า ผู้ประกอบการในการพัฒนา องค์กร มีความต้องการบุคลากรเพื่อการแก้ไข พัฒนา ปรับปรุง ในส่วนที่เกิดปัญหาขององค์กร จาก ความต้องการของผู้ประกอบการที่ความต้องการให้องค์กรดำรงอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัย มีชื่อเสียง และพัฒนาองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองและตอบสนองสังคมได้ จึงควรศึกษาทิศทางในการพัฒนา ของไทยหลังปี 2000 (สมชาติ, 2548 อ้างถึงใน กฤตยา ฐานวรภัทร์, 2555, หน้า 3) กล่าวว่าการ พัฒนาคนไทยให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ใน “องค์รวมของคน” นั้น เราจำเป็นต้องทำให้ ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 5 ด้าน คือ

- 1) พัฒนาพลังกายของคน
- 2) พัฒนาพลังใจของคน
- 3) พัฒนาพลังสมองของคน
- 4) พัฒนาพลังจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมของคน
- 5) พัฒนาพลังสติปัญญาของคน

โดยจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาคนตามทิศทางใหม่หลังปี 2000 คือ

- พัฒนาพลังจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม สติปัญญา โดยทุ่มเทลงทุน ลงแรง ลงเงินเพื่อการนี้ให้ได้สัดส่วนอย่างน้อยร้อยละ 50

- พลังสมอง พลังกาย และพลังใจ ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 50 ของ ทรัพยากรที่จำกัดมาลงทุนในส่วนนี้

ดังนั้น บุคลากรในการปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากลักษณะของ การปฏิบัติงานที่ดีของลูกจ้าง (จำเนียร จวงตระกูล, 2542) ในการตอบสนองความคาดหวังของ ผู้บังคับบัญชาไว้ 10 ประการคือ

- 1) มีความขยันหมั่นเพียรดี ผู้ปฏิบัติที่ดีย่อมมีความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ตรงเวลา และปฏิบัติงานนั้นเป็นผลสำเร็จ เป็นที่ยอมรับ ได้ตามมาตรฐานขององค์กร

2) ผลงานที่ดีมีคุณภาพ ผู้ปฏิบัติที่ดีควรทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้ดีตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กรที่กำหนดไว้ และพยายามปฏิบัติงานให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ไม่ให้เกิดความผิดพลาดและตรวจสอบผลงานอย่างสม่ำเสมอ

3) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงาน รวมถึงเป็นผู้ที่ผู้บังคับบัญชาให้ความไว้วางใจในการมอบหมายงาน และสามารถแก้ไขงานได้เมื่อการปฏิบัติงานเกิดความผิดพลาด

4) เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบเป็นอย่างดี รู้ขั้นตอนและขอบเขตในการปฏิบัติงาน รวมถึงการเอาใจใส่ศึกษาเพิ่มเติมในงานที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะสอบถามและขอความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องหากเกิดข้อขัดข้องหรือไม่เข้าใจ

5) เป็นผู้มีความสามารถในการเรียนรู้งานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เพื่อการปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในงานของตนได้อย่างดี มีการเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6) เป็นผู้มีความคิดริเริ่มดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถตัดสินใจในงานตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมายอย่างถูกต้อง กล้าและมั่นใจในความพยายามพัฒนางานของตน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ

7) เป็นผู้มีสามัญสำนึก มีดุลยพินิจ ไหวพริบ มีเหตุมีผล โดยการคิดที่มีการไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

8) เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้จักกาลเทศะ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสุภาพอ่อนน้อม ถ่อมตนวางตัวได้เหมาะสม มีบุคลิกภาพที่สามารถทำงานกับผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี

9) เป็นผู้ใหญ่ใจให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานดี เล็งเห็นความสำคัญในการประสานงานให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม สามารถยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาและมีการสื่อสารที่ดีตรงเป้าหมาย

10) มีทัศนคติที่ดีต่องานและองค์กร ได้แก่ การมีแนวคิดที่ดีต่อตนเอง เพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชา ลูกค้ำ และผู้อื่น อันจะนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติงานที่ดี

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ การที่สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

2.1.10 การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร

การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development) หมายถึง ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ทั้งสามระบบนี้จะสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยการพัฒนาหลักสูตรมีรายละเอียดในแต่ละระบบ ดังนี้

1) ระบบร่างหลักสูตร

การร่างหลักสูตรมีอยู่ 4 ชั้น ได้แก่ สิ่งกำหนดหลักสูตร รูปแบบหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และการปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้

- สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร จุดเริ่มการพัฒนาหลักสูตรอาจเริ่มจากคณะกรรมการชุดหนึ่งทำการศึกษาหรือวิจัย เพื่อทราบข้อเท็จจริงหลาย ๆ อย่างเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ต้องทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคมและความต้องการทางการศึกษาในอนาคต ข้อมูลเหล่านี้ควรจะได้มาด้วยวิธีการวิจัยมากกว่า อาศัยประสบการณ์คณะกรรมการหลักสูตร การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตรอาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

- สิ่งกำหนดทางวิชาการ
- สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ
- สิ่งกำหนดทางการเมือง

- รูปแบบหลักสูตร เมื่อคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดแล้ว ประการต่อมาคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ หลักสูตรแบบแกนวิชา และหลักสูตรระบุเกณฑ์ความสามารถพื้นฐาน เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรโดยส่วนรวมจะประกอบด้วยโครงสร้าง และองค์ประกอบหลักสูตรซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาอาจจะดูได้จากโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

- โครงสร้างแบบรายปี คือ การวางรูปแบบหลักสูตร โดยการแบ่งเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลัง และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เพิ่มพูนสัมพันธ์กัน สำหรับรายวิชาที่จัดในโครงสร้างแบบนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นรายวิชาบังคับ เนื่องจากวิชาหนึ่งจะเป็นพื้นฐานของวิชาถัดไป ผู้เรียนจะเรียนวิชาถัดไปไม่ได้ ถ้าไม่เรียนวิชาบังคับมาก่อน การประเมินผลจะมีการสอบปลายปีเพื่อเลื่อนชั้น ถ้าผู้ใดสอบตกวิชาใดจะต้องเรียนซ้ำชั้นอีก ผลการเรียนจะแจ้งเป็นเปอร์เซ็นต์ รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้มีข้อจำกัด เช่น ถ้าผู้เรียนสอบตกวิชาใดวิชาหนึ่งจะต้องเรียนซ้ำ

ชั้น และเรียนซ้ำวิชาที่สอบผ่านมาแล้วด้วย ซึ่งทำให้ผู้เรียนจบการศึกษาช้าไปเป็นปี ผู้เรียนไม่สามารถเลือกเรียนรายวิชาตามที่ตนเองมีความถนัดได้

- โครงสร้างแบบหน่วยกิต คือ การจัดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ตามหน่วยกิตที่กำหนด โครงสร้างหลักสูตรแบบนี้เริ่มขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมูลนิธิคาร์เนกีได้ให้ทุนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และต้องการความมั่นใจว่าสถาบันการศึกษาที่ได้รับเงินไปแล้วนั้นมีมาตรฐานดีพอสมควร เกณฑ์การพิจารณา คือ รายวิชาที่เปิดสอน คุณสมบัติของอาจารย์และลักษณะปริญญาที่ให้กับนิสิต เกี่ยวกับรายวิชาที่เปิดสอนได้ กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการสอนเรียกว่า Carnegie unit of instruction หมายความว่า หนึ่งหน่วยกิตมีค่าเท่ากับการสอนหนึ่งชั่วโมงในชั้นเรียน โครงสร้างแบบหน่วยกิตจะมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังนี้คือ ภาคการศึกษา การแบ่งหมวดวิชา การแบ่งลักษณะวิชา จำนวนหน่วยกิต ประมวลวิชา และการประเมินผล

- การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อคณะกรรมการร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จะต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเพื่อศึกษาความเป็นไปได้พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรทำได้หลายวิธี เช่น ใช้วิธีการประชุมสัมมนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นตรวจสอบ นอกจากวิธีตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) การทดลองใช้หลักสูตรนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร รวมทั้งมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรแต่ละระยะอย่างมีระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาสังเคราะห์ สำหรับการปรับแก้ก่อนจะนำไปใช้ต่อไป

- การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ การปรับแก้หลักสูตรจะต้องจัดทำระบบข้อมูลที่ชัดเจนจะทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ การสังเคราะห์ข้อมูล ควรทบทวนพิจารณาให้รอบคอบว่าข้อมูลนี้จะนำไปใช้ปรับแก้ในส่วนใดของหลักสูตรและเมื่อปรับแก้แล้วไปกระทบหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด รวมทั้งการชี้ทางปฏิบัติให้ชัดเจนขึ้นหรือไม่

2) ระบบการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ชั้น ได้แก่ การขออนุมัติหลักสูตร การวางแผนการใช้หลักสูตร และการดำเนินการใช้หลักสูตร

- การขออนุมัติหลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและปรับแก้หลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องนำหลักสูตรเสนอหน่วยงาน เพื่อให้ความเห็นชอบหลักสูตร ได้แก่ กระทรวง หรือทบวงที่มีสถานศึกษานั้นสังกัด เมื่อได้รับอนุมัติ

หลักสูตรแล้วหน่วยงานนั้น ๆ จะต้องนำหลักสูตรเสนอไปยังสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เพื่อกำหนดเงินเดือน

- การวางแผนการใช้หลักสูตร ขณะรอการการอนุมัติใช้หลักสูตร ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะต้องดำเนินการวางแผนการใช้หลักสูตรควบคู่กันไป และเมื่อหลักสูตรได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้วได้ดำเนินการใช้หลักสูตรทันที การวางแผนการใช้หลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งจำเป็น ดังต่อไปนี้คือ

- การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
- การเตรียมงบประมาณ
- การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
- วัสดุหลักสูตร
- บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่
- ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา
- การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
- การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

- ขั้นตอนการใช้หลักสูตรหรือการบริหารหลักสูตร เมื่อวางแผนการใช้หลักสูตรเรียบร้อยแล้ว การนำหลักสูตรมาใช้จริงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้น หมายถึง การวางแผนใช้อย่างเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลปะนั้น หมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้รวมทั้งผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอน จะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังมีคำกล่าวว่า หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าผู้สอนไม่สนใจไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็จะไม่มีความหมาย และได้ผลตามสิ่งที่หลักสูตรคาดหวัง

การดำเนินการตามแผน การดำเนินการตามแผนการใช้หลักสูตรที่จำเป็นจะต้องกระทำก่อนเป็นอันดับแรก ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรในคณาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องอื่น เช่น ผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่น ๆ จะต้องศึกษากลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ระยะเวลาที่จะนำเสนอ ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประชุม การสัมมนา การใช้สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การออกแบบเอกสาร แผ่นพิมพ์ เป็นต้น การเลือกวิธีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะใช้แบบใด จำนวนครั้งที่จะใช้ ขึ้นอยู่กับลักษณะกลุ่มเป้าหมาย และงบประมาณที่ใช้

การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพร้อมทางการสอนของคณาจารย์ต่อหลักสูตรใหม่ จะต้อง

ทำการสำรวจให้ชัดเจนว่าคณาจารย์มีความพร้อม ในการสอนหลักสูตรใหม่มีจำนวนมากน้อยเพียงใด ส่วนที่ไม่พร้อมจะจัดการฝึกอบรมอย่างไร การศึกษาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need) การวิเคราะห์งานอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดการฝึกอบรมให้ตรงตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน การฝึกอบรมการใช้หลักสูตรให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้ผลนั้น สำหรับผู้สอนแล้วจะต้องใช้วิธีประชุมปฏิบัติการ ส่วนผู้เกี่ยวข้องอาจจะใช้วิธีการประชุม และการสัมมนาชี้แจงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรก็เพียงพอ

งบประมาณ เป็นตัวบ่งชี้ที่จะทำให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะงบประมาณจะช่วยสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาวัสดุหลักสูตร คู่มือ เอกสารอ่านเสริม อุปกรณ์การสอน วิทยากร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้ว อาคารสถานที่ที่จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ หรือการบริหารหลักสูตรนั้น จะต้องศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับผู้สอนในด้านความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร และความสามารถในการสอน ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ความซับซ้อนของหลักสูตร การช่วยเหลือสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และประสบการณ์การฝึกอบรมปฏิบัติการของผู้สอนอย่างกว้างและลึก เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และการสอน ส่วนปัจจัยสุดท้ายคือ ผู้เรียน ได้แก่ จำนวนของผู้เรียน ความรู้ความสามารถ และรวมทั้งความสนใจต่อวิชาที่เรียน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะส่งผลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จมากหรือน้อยด้วย

การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรที่จัดทำไว้เปรียบเสมือนพิมพ์เขียว หรือเข็มทิศนำทางในการจัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และการวางแผนการสอนของผู้สอนอย่างมีระบบและสามารถปฏิบัติได้

การจัดตารางสอน คณะกรรมการจัดตารางสอนจะต้องศึกษาองค์ประกอบในการจัดตารางสอน 5 ประการคือ รายวิชาในหลักสูตร ห้องเรียน เวลา ผู้สอน และผู้เรียน การศึกษาข้อมูลเหล่านี้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้จัดตารางสอนได้ง่ายขึ้น และช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนการเรียน การลงทะเบียนเรียน และการกำหนดคณาจารย์ผู้สอน เช่น หลักสูตรที่มีโครงสร้างแบบหน่วยกิต จะประกาศว่าในภาคเรียนต้นปีการศึกษานี้ จะเปิดสอนรายวิชาอะไร

3) ระบบการประเมินหลักสูตร

ระบบการประเมินหลักสูตร คือ ขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่าการปฏิบัติจริงนั้น ผลได้ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ จุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตร คือ

- เพื่อดูว่าหลักสูตร เมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

- เพื่อหาทางปรับปรุงหลักสูตร ถ้าพบสิ่งบกพร่อง

- เพื่อหาข้อดีข้อเสียในวิธีการจัดประสบการณ์การเรียน

- เพื่อช่วยการจัดสินใจของฝ่ายบริหารว่าควรจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปหรือไม่

การประเมินหลักสูตรอาจแบ่งเป็นระบบการประเมินย่อยได้ดังนี้ คือ

การประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินระบบหลักสูตร การประเมินระบบการบริหารหลักสูตร การประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน การประเมินการสอนของผู้สอนและการประเมินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา

- การประเมินเอกสารหลักสูตร คือ การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง หลักการ โครงสร้าง วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนและการประเมินผล ว่ามีมากน้อยเพียงใด ภาษาที่ใช้สามารถสื่อสารได้ตรงกันหรือไม่ ข้อกำหนดใช้หลักสูตรมีความชัดเจน ไม่เกิดปัญหาในการปฏิบัติใช่หรือไม่

- การประเมินระบบหลักสูตร คือ การตรวจสอบดูว่า หลักสูตรได้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเที่ยงตรงหรือไม่ หลักสูตรที่วางไว้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ วิธีการสอนเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เหมาะสมหรือไม่ อุปกรณ์การสอนหรือเอกสารประกอบการสอนเหมาะสมหรือไม่

- การประเมินระบบการบริหารหลักสูตร คือ การประเมินระบบการบริหาร ที่จะมีอิทธิพลและส่งผลต่อการใช้หลักสูตร ปัจจัยการบริหารที่ควรพิจารณาประเมิน คือ โครงสร้าง และระบบของสถาบัน อาคารสถานที่ บรรยากาศทางสังคม สถาบัน การติดต่อสื่อสาร ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถาบัน เวลา คุณสมบัติของผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งงบประมาณที่ใช้

- การประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน คือ การประเมินคุณภาพ และปริมาณความรู้ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนตามเกณฑ์ และมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

- การประเมินการสอนของผู้สอน คือ การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนว่า บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือไม่ องค์กรประกอบที่ควรศึกษา ได้แก่ แผน การสอนจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา สื่อการเรียน การประเมินผล รวมทั้งบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ ความสัมพันธ์กับผู้เรียน และการสร้างบรรยากาศในการเรียน

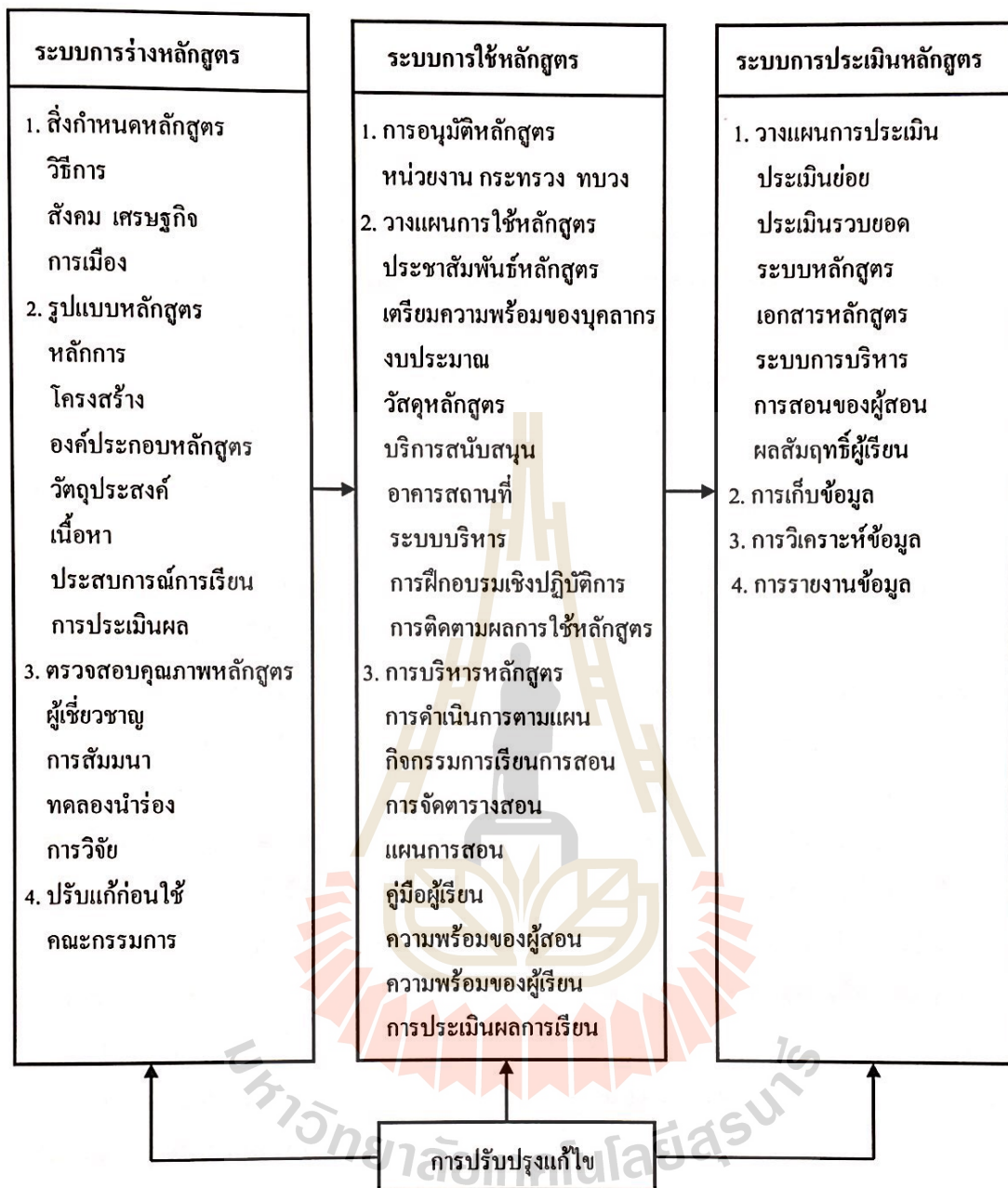
- การประเมินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา การศึกษาสถานภาพของ ผู้สำเร็จการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติต่อวิชาชีพ ความสามารถ ปฏิบัติงานได้จริงตามสภาพงานที่ปรากฏในปัจจุบัน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการปรับตัว สิ่งที่ประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ มีความสนใจที่จะศึกษาต่อและ มีความคาดหวังที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างไร

ในการประเมินหลักสูตร ถ้ามีการวางแผนการประเมินไว้ตั้งแต่เริ่มร่างหลักสูตร จะเป็นข้อบ่งชี้ให้ทราบถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรที่จัดได้ว่า มีส่วนใดที่ดีที่ควรคงไว้ ส่วนใด ไม่เหมาะสมและควรพิจารณาปรับปรุง หรืออาจจะยกเลิกไป ซึ่งจะช่วยให้ง่ายต่อการพัฒนาปรับปรุง ให้เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การปรับแก้ หลักสูตร สามารถกระทำไ้ระหว่างการใช้หลักสูตร หรืออาจจะรวบรวมข้อมูลที่สำคัญและปรับแก้ เมื่อการใช้หลักสูตรได้ครบวงจรของการศึกษาแล้วก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหาร หลักสูตรจะตัดสินใจกำหนด

ดังได้กล่าวแล้วว่า การพัฒนาหลักสูตรและการสอนแบบครบวงจรสามารถ จำแนกได้ 3 ประการ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบประเมิน หลักสูตร และระบบเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน และมีความสำคัญเท่าเทียมกัน การพัฒนา หลักสูตรจะไปมุ่งเน้นที่ระบบใดระบบหนึ่งไม่ได้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้หลักสูตรไม่มีประสิทธิภาพ จะไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น การวางแผนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ควรจะได้กระทำให้ครบวงจรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน

การพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของอาจารย์ทุกท่าน ไม่ว่าจะมิบบทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับการสอน หรือการบริหารระดับต่าง ๆ ของสถาบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ คณะอาจารย์ทุกท่านจะต้อง ตระหนักรู้และเตรียมการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความคาดหวังของสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ วงจรการพัฒนาหลักสูตรไม่มีการจบสิ้น เป็นกระบวนการต่อเนื่อง อธิบายได้ดังแผนภูมิที่ 2.10

แผนภูมิที่ 2.10 การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร

สรุปการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร จะต้องประกอบไปด้วย ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ทั้งสามระบบนี้จะสัมพันธ์ต่อกัน มีการตรวจสอบแก้ไขอยู่เสมอเพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

2.1.11 หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency Based Curriculum)

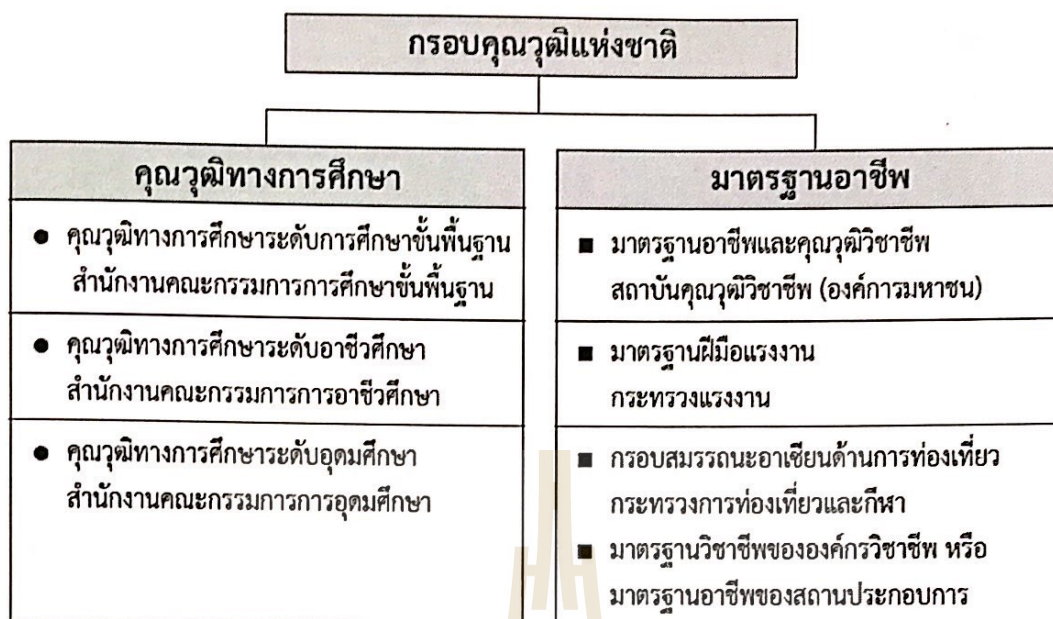
สมรรถนะ (Competency) คือ ความสามารถในการปฏิบัติ (Performance) ภายใต้เงื่อนไข (Condition) โดยใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ที่ระบุไว้ให้ได้มาตรฐาน (Standard) ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) และมีหลักฐานการปฏิบัติ (Evidence) ให้ประเมินผลและตรวจสอบได้ โดยความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ บูรณาการในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) สมรรถนะแกนกลาง (Core Competency) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะทั่วไปที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น การสื่อสาร การคำนวณ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

2) สมรรถนะอาชีพ (Occupational Competency) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะเฉพาะในการปฏิบัติงานในแต่ละสาขางานหรือสาขาวิชาชีพ (Functional Competency)

การจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ต้องการบูรณาการวิชาการที่เกี่ยวข้องในด้านนั้น เพื่อให้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางวิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติจริง โดยมีขั้นตอนการกำหนดสมรรถนะ จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นหลักสูตรที่ “ชี้ความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก” โดยหลักสูตรลักษณะนี้จะอาศัยกรอบแนวทางการเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ของระดับคุณวุฒิการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษากับระดับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานอาชีพ ซึ่งกรอบแนวทางการดังกล่าวหมายถึง กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualifications Framework) อธิบายได้ตามภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 ความเชื่อมโยงระหว่างคุณวุฒิทางการศึกษากับมาตรฐานอาชีพ

ที่มา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง 2560

แนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติ ผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะความสามารถ เจตคติและค่านิยมอันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียน หลักสูตรนี้มีโครงสร้างแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละระดับชั้น ทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป (ธารง บัวศรี, 2542)

การเชื่อมโยงและเทียบเคียงเข้าสู่กรอบคุณวุฒิแห่งชาติทั้งในส่วนของผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษา และผู้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอาชีพ ต้องมีกลไกหรือระบบการเข้าสู่ระดับคุณวุฒิที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา เพื่อให้บุคคลที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาหรือมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์หรือสมรรถนะจากการปฏิบัติงานสามารถเทียบ โอนหรือเติมเต็มอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ได้รับการรับรองและยกระดับคุณวุฒิตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ดังภาพที่ 2.8

คุณวุฒิการศึกษา			กรอบคุณวุฒิ แห่งชาติ	มาตรฐานอาชีพ	
ขั้นพื้นฐาน	อาชีวศึกษา	อุดมศึกษา		กรอบคุณวุฒิวิชาชีพ	มาตรฐานฝีมือ แรงงาน
		ปริญญาเอก	ระดับ ๘	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๘	
		ปริญญาโท	ระดับ ๗	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๗	
	ปริญญาตรี (ทล.บ.)	ปริญญาตรี	ระดับ ๖	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๖	
	ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	อนุปริญญา	ระดับ ๕	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๕	ระดับ ๕ (มรช.๓)
			ระดับ ๔	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๔	ระดับ ๔ (มรช.๒)
ม.ปลาย + ทักษะอาชีพ	ประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.)		ระดับ ๓	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๓	ระดับ ๓ (มรช.๑)
ม.ปลาย			ระดับ ๒	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๒	ระดับ ๒
ม.ต้น			ระดับ ๑	คุณวุฒิวิชาชีพชั้น ๑	ระดับ ๑

กลไกเชื่อมโยง/การเติมเต็ม เพื่อเทียบเคียง/เทียบโอนระหว่างคุณวุฒิศึกษากับมาตรฐานอาชีพ

- การทดสอบ วัด และประเมินผล
- การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการศึกษาในระบบ นอก ระบบ ตามอัธยาศัย
- การเทียบโอนประสบการณ์จากการทำงาน/การฝึกฝนและปฏิบัติจริงจากการทำงาน
- การสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank)

การศึกษาต่อเนื่อง/การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ภาพที่ 2.8 แนวทางการเชื่อมโยงหรือเทียบเคียงสู่กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ

ที่มา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง 2560

การจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ หมายถึง การวางแผนการสอนของหลักสูตรรายวิชา ที่เกิดจากการศึกษาและกำหนดแนวทาง และวิธีการตั้งแต่มก่อนการสอน ขณะดำเนินการสอน และหลังการสอน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา ส่งผลให้ผู้เรียนที่ได้ผ่านการเรียนจบหลักสูตรรายวิชานั้นแล้วสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายของจุดประสงค์รายวิชา และสมรรถนะรายวิชา

องค์ประกอบของการจัดทำแผนการสอนฐานสมรรถนะ แบ่งได้เป็น 4 องค์ประกอบ ซึ่งจัดเป็นลำดับขั้นดังนี้

- 1) ชั้นศึกษาและจัดเตรียมทรัพยากรพื้นฐาน การวางแผนด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาวิเคราะห์ตลอดจนจัดเตรียมทรัพยากร นับเป็นองค์ประกอบที่เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญมาก
- 2) ชั้นกำหนดแนวทางและวิธีการ ภายหลังจากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นได้แล้ว ก็จะนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอน
- 3) ชั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการนำสิ่งที่ได้ศึกษาจัดเตรียมไว้มาใช้ในขั้นตอนนี้จะต้องพยายามใช้วิธีการที่จัดเตรียมไว้ ผู้สอนจะต้องใช้ความรู้และทักษะในการนำการเรียนให้สำเร็จผลตามเป้าหมายและวิธีการ
- 4) ชั้นการประเมินผล เป็นขั้นของการตรวจสอบผลว่าปฏิบัติการที่ผ่านมาเป็นเช่นไร ผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด การเตรียมการในขั้นนี้จะต้องวางแผนไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงขั้นตอนนี้ก็จะเป็นขั้นของการนำสิ่งที่เตรียมมาใช้ แล้วเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนในทันทีซึ่งก็จะป้อนข้อมูลกลับไปยังผู้เรียนเพื่อปรับความรู้ความเข้าใจให้เป็นไปตามเป้าหมาย

จากองค์ประกอบของการจัดระบบในการวางแผนการสอนดังกล่าว จะเป็นแนวทางพัฒนาเพื่อกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้เป็นระบบโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- ศึกษาหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป ตลอดจนขอบเขตเนื้อหา
- ศึกษาวินิจฉัยเกี่ยวกับตัวผู้เรียน
- กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- เลือกวิธีการสอนตลอดจนสื่อการเรียนการสอน
- ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน
- ประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน
- ศึกษาข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีสอนในครั้งต่อไป

ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนไว้ในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนได้มากที่สุด และในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนจะสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและสภาพแวดล้อม โดยผู้สอนจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นก่อนการสอน ขณะดำเนินการสอน และประเมินผลความก้าวหน้าเป็นลำดับสุดท้าย

ข้อดีของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะ

1) กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจน ว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร (Course Outcomes หรือ Performance Outcomes)

2) ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผลและการรับรองคุณวุฒิ

3) มีเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) เพื่อใช้ในการประเมินผลผู้เรียนที่แน่นอน

สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ คือ หลักสูตรที่ชี้วัดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติ โดยเป็นหลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ มุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยม การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ จึงมีกรอบมาตรฐานสมรรถนะ เป็นตัวกำหนดความรู้ และทักษะ เพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ สามารถปฏิบัติภาระงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด

2.2 นโยบาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

2.2.1 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579)

ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 มาตรา 65 ได้กำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12, 2559) เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว พร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของประเทศไทยในทุกภาคส่วนและนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นหรือบรรเทาความรุนแรงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาความขัดแย้งในสังคม รวมถึงสามารถรับมือกับภัยคุกคามและบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาบทบาทสำคัญของเวทีโลก สามารถดำรงรักษาความเป็นชาติให้มีความมั่นคง และคนไทยในประเทศมีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้ากัน

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ จะประกอบด้วย วิสัยทัศน์และเป้าหมายของชาติที่คนไทยทุกคนต้องบรรลุร่วมกัน รวมทั้งนโยบายแห่งชาติและมาตรการเฉพาะ ซึ่งเป็นแนวทางทิศทาง และวิธีการที่ทุกองค์กรและคนไทยทุกคนต้องมุ่งดำเนินการไปพร้อมกันอย่างประสานสอดคล้อง เพื่อให้บรรลุซึ่งสิ่งที่คนไทยทุกคนต้องการ คือ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในทุกสาขากำลังอำนาจของชาติ” อันได้แก่ การเมืองภายในประเทศ การเมืองต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การศึกษา การทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนี้

วิสัยทัศน์: ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนามาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการ: เชิดชูสถาบัน ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นฐานในการพัฒนาประเทศ และค่านิยมความเป็นไทยเพื่อสร้างความปรองดอง ซึ่งมีองค์ประกอบคือ

- แนวคิด: เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชนไทย และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยเพื่อความมั่นคง

- คุณลักษณะ: เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

- คำนิยาม: ความพอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยหรือมากเกินไป ความมีเหตุมีผล คือ การตัดสินใจโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัย และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ การเตรียมพร้อมรับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

- เงื่อนไข: การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน 2 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ อันประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะใช้ความรู้นั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน มีความระมัดระวังในขั้นตอน การปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม อันประกอบด้วย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต